

Sborník příspěvků z ekonomické konference

2. část

Ekonomika výroby mléka v mezinárodním srovnání

Ing. Iveta Bošková, Ph.D., vystudovala ekonomiku obchodu na Fakultě mezinárodních vztahů (dříve Fakultě obchodní) Vysoké školy ekonomické (magisterské studium) a ekonomiku a management na Provozní ekonomické fakultě České zemědělské univerzity (doktorské studium). Na desetiletou praxi v zahraničním obchodě navázala působením v Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI), kde je zaměstnána od roku 2003. Od roku 2004 je zástupkyní ČR v Mezinárodní síti pro ekonomiku srovnávání farem s výrobou mléka.

V roce 2008 a 2014 získala ocenění za nejlepší inovační přínos síti. Od roku 2008 je zástupkyní ČR v Mezinárodní síti pro srovnávání ekonomiky výroby hovězího a skopového masa agri-benchmark Beef and Sheep. V ÚZEI vedla několik interních výzkumných projektů. Působí jako školitelka pro odbornou veřejnost, publikuje v českých i mezinárodních časopisech, vystupuje na zahraničních seminářích. V současné době zastává v ÚZEI pozici vedoucí odboru Agrární trh.

Trh s mlékem v roce 2016 a 2017

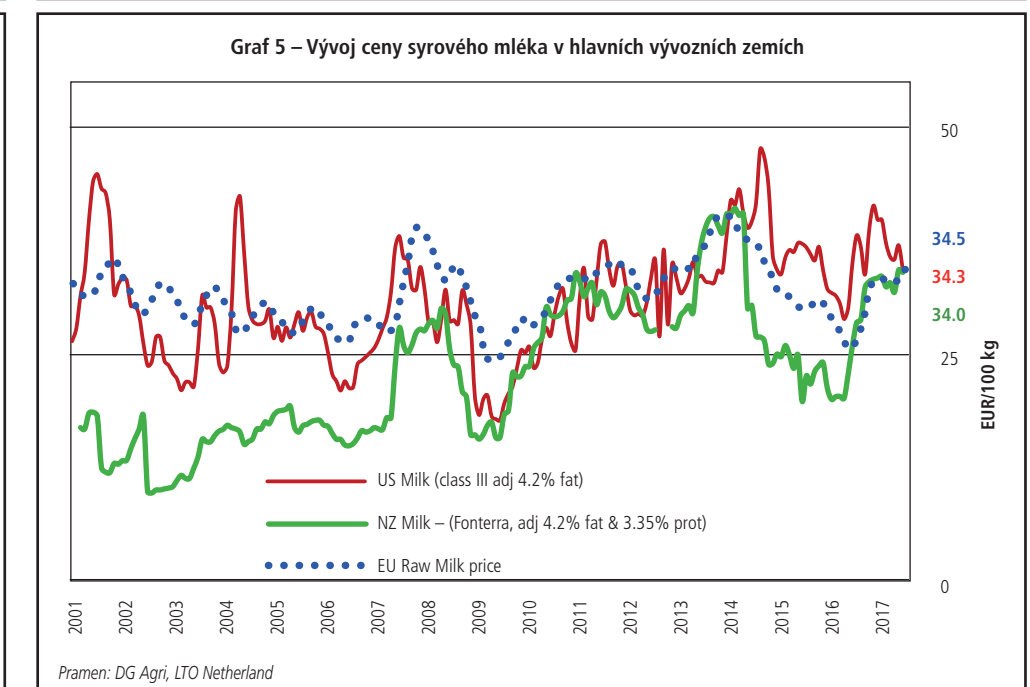
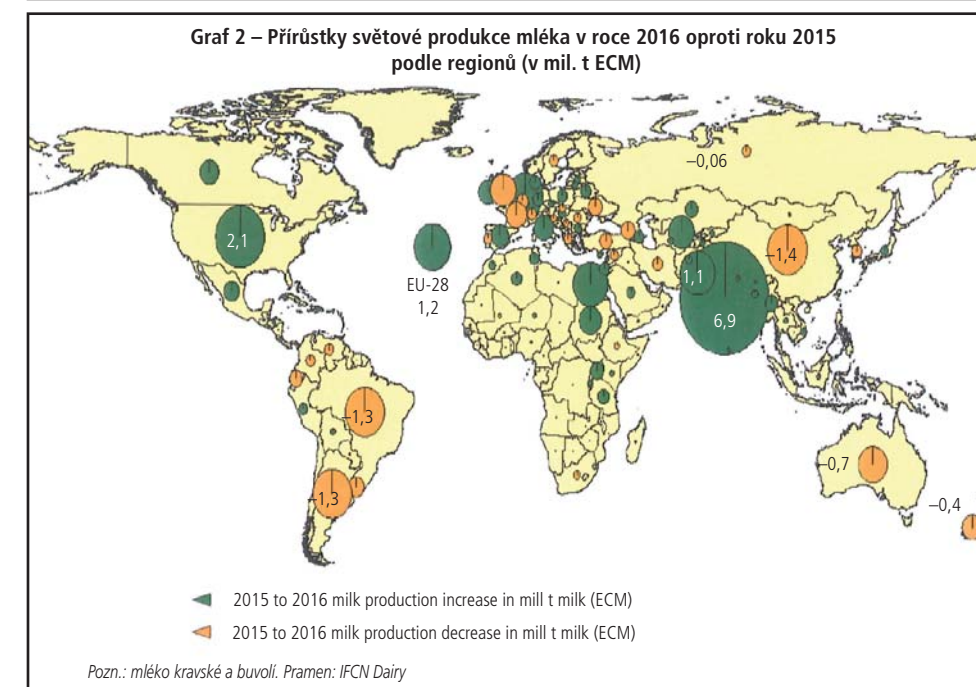
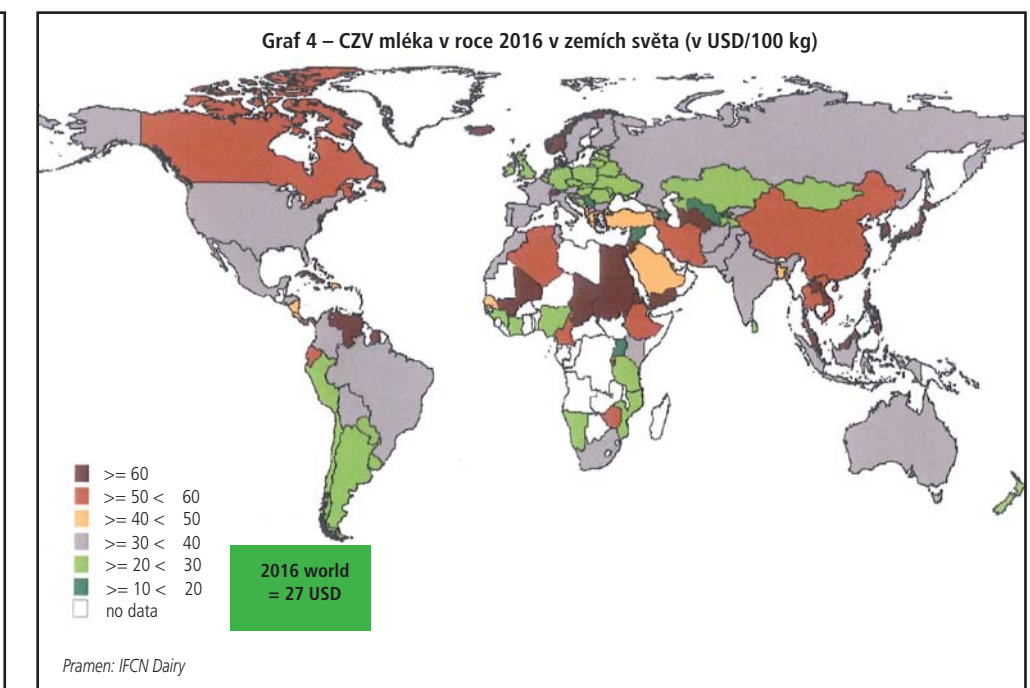
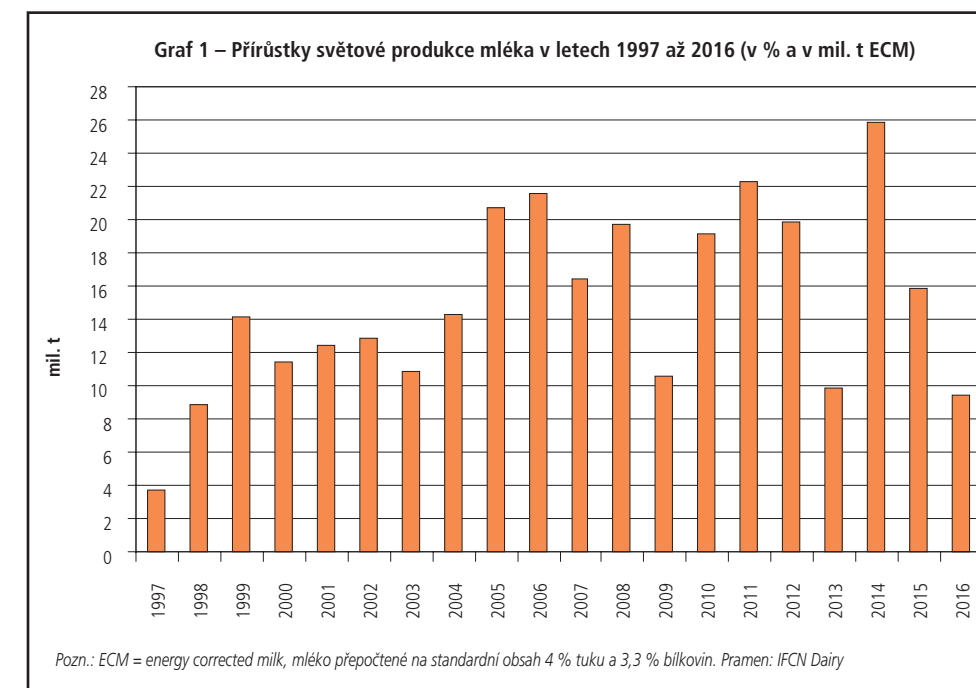
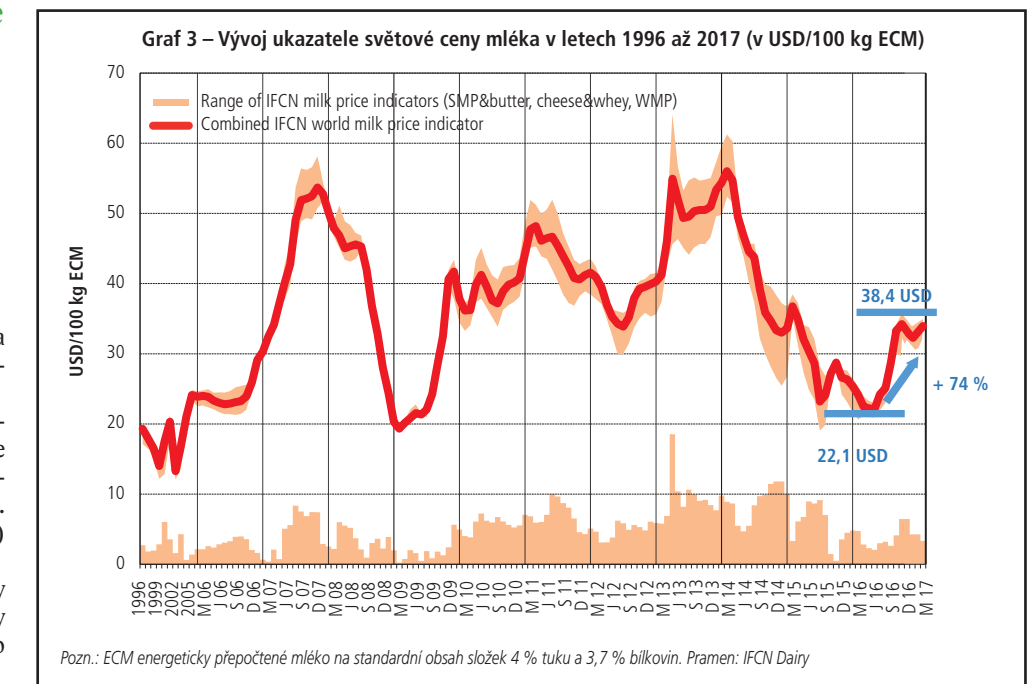
Dominantními světovými regiony ve výrobě mléka jsou Indie, EU a USA. V Indii se však většina mléka užije na farmě nebo prodá přímo z farmy a surovina tak není určena pro světový trh. Dominantními producenty pro světový trh jsou EU, USA a Nový Zéland.

Přírůstek globální produkce mléka se v roce 2016 po dvou výrazně progresivních letech významně zpomalil (graf 1). Celková produkce všech druhů mlék dosáhla podle IFCN Dairy 847 mil. t, což je pouze o 9,5 mil. t (1,1 %) více než v roce 2015. Jedná se o nejnižší meziroční přírůstek od roku 1998. Z regionálního pohledu byl zaznamenán největší růst objemu v Indii (6,9 mil. t), v USA (2,1 mil. t) a v EU (1,2 mil. t). Největší pokles produkce se projevil v Číně (-1,4 mil. t), v Brazílii a Argentíně (v každé ze zemí -1,3 mil. t) a v Oceánii (-0,7 mil. t).

Zpomalení růstu produkce v roce 2016 a snížení přírůstku se příznivě projevila v ukazateli světové ceny mléka. Od června roku 2016 začaly hodnoty ukazatele vzrůstat. Z téměř minimální historické hodnoty 22,1 USD/100 kg ECM v květnu 2016 se hodnota ukazatele zvýšila na 38,4 USD v srpnu roku 2017. To znamená růst o 74 % během 15 měsíců (graf 3).

Světová cena mléka je vypočtený ukazatel, který převádí ceny vybraných mlékárenských výrobků dosažené na světových burzách na cenu syrového mléka. Ve světě se vyskytuje několik kalkulačních postupů, které se mohou lišit mírou započtení jednotlivých druhů výrobků. Metodika výpočtu ukazatele Mezinárodní sítě pro srovnávání ekonomiky farem s výrobou mléka (IFCN Dairy) obsahuje cenový průměr sušeného odstředěného mléka, másla a sýrů typu gouda, vážený podle obchodovaných objemů uvedených výrobků na burzách a podle obsahu mléka ve výrobku přepočtený na standardní kvalitu mléka (tzv. energy corrected milk, ECM) o obsahu 4 % tuku a 3,3 % bílkoviny.

Graf 4 uvádí globální přehled CZV mléka podle jednotlivých zemí. Země s vysokou cenou jsou vesměs deficitní ve výrobě mléka nebo mají regulovaný trh, nízké ceny mohou být důsledkem faremního systému či jiných nákladových položek, ménového kurzu nebo se jedná o jiný vliv. ČR patřila v rámci EU k zemím s nižší cenovou úrovní, ale ve stejné cenové kategorii byly mimo země střední a východní Evropy i Německo a Velká Británie. CZV mléka hlavních světových vývozců (EU, Nový Zéland a USA) jsou uvedeny v grafu 5, kde je patrný růst CZV v roce 2017. (Pokračování na str. 40)

Přírůstek nákupu mléka v EU se v roce 2016 výrazně zpomalil a v prvních sedmi měsících roku 2017 byl dokonce meziročně nižší (tab. 1). Přesto v části země pokračoval růst nákupu; nejvýrazněji v Irsku, Polsku a v Itálii. Díky poklesu celkového nákupu mléka v EU, vysokému vývozu z EU v kontextu s nízkými dodávkami v roce 2016 v Jižní Americe a na Novém Zélandu a vlivem silné domácí poptávky po sýrech a másle začala CZV mléka v EU ve druhé polovině roku 2016 rychle vzrůstat. Od počátku roku 2017 se však její růst zpomalil.

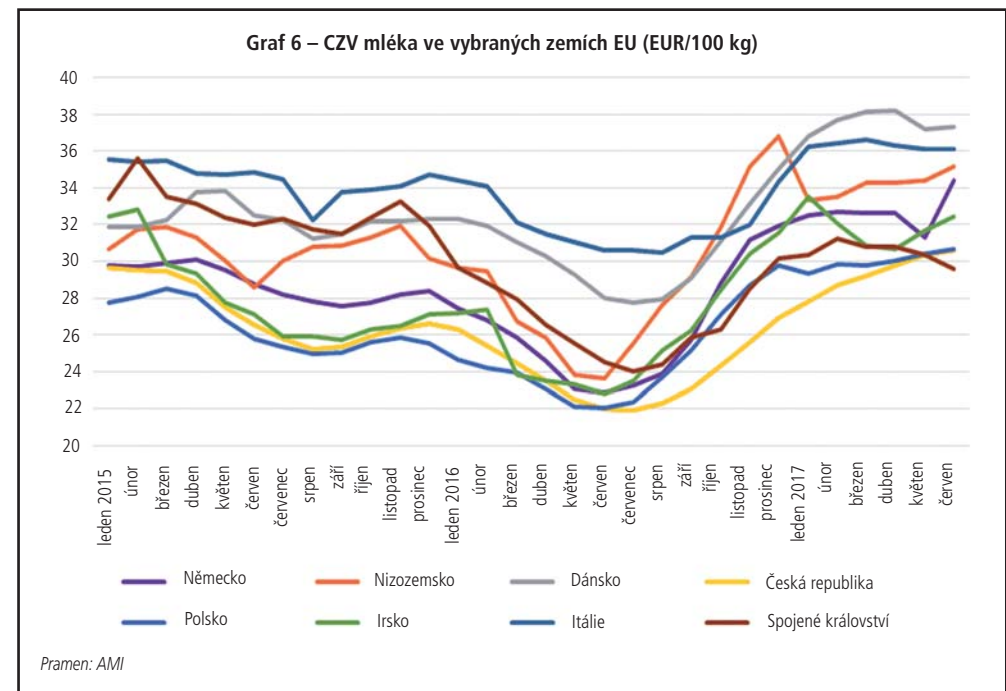
Ve struktuře produkce mlékárenských výrobků v EU byly v období leden až červenec 2017 zaznamenány změny ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku. Bylo vyrobeno o 9,3 % SOM a o 5,5 % másla a máselných olejů méně a o 1,4 % sýrů a 1,3 % zakysaných výrobků více. Pokles výroby SOM nastal zřejmě pod vlivem naplnění intervenčních a soukromých skladů v předchozím období. Pokles výroby másla souvisel s využitím tukové složky ve výrobních s vyšší přidanou hodnotou, zejména sýrů a využitím v jiných odvětvích. Na poklesu výroby obou komodit se podílel i nižší nákup mléka. Růst výroby sýrů je příznivým efektem.

Růst světové ceny mléka se projevil i v EU. Vývoj CZV mléka ve vybraných zemích EU v období 2015 až 2017 je patrný z grafu 6. Graf slouží především k porovnání trendů, nikoliv samotné úrovni CZV, neboť ceny jsou sledovány za rozdílnou kvalitu mléka a tvořeny v jiných ekonomických prostředcích. Všechny země zaznamenaly v roce 2016 cenový propad. V polovině roku 2016 začaly ceny výrazně stoupat. Cena se pomalu začala stabilizovat na jaře roku 2017. Země, ve kterých nebyl tak značný propad ceny na jaře 2016, jsou Dánsko a Itálie. Naopak Česká republika se dostala až na minimální CZV 21,90 EUR/100 kg a Polsko na 22,06 EUR/100 kg a na dolní hranici ostatních zemí zůstávají i během roku 2017. Všeobecně se jako nejvíce fluktuující ukazují ceny v Nizozemsku, které se z ceny 23,55 EUR/100 kg dostaly v první polovině až na 36,85 EUR/100 kg. (Dokončení na str. 41)

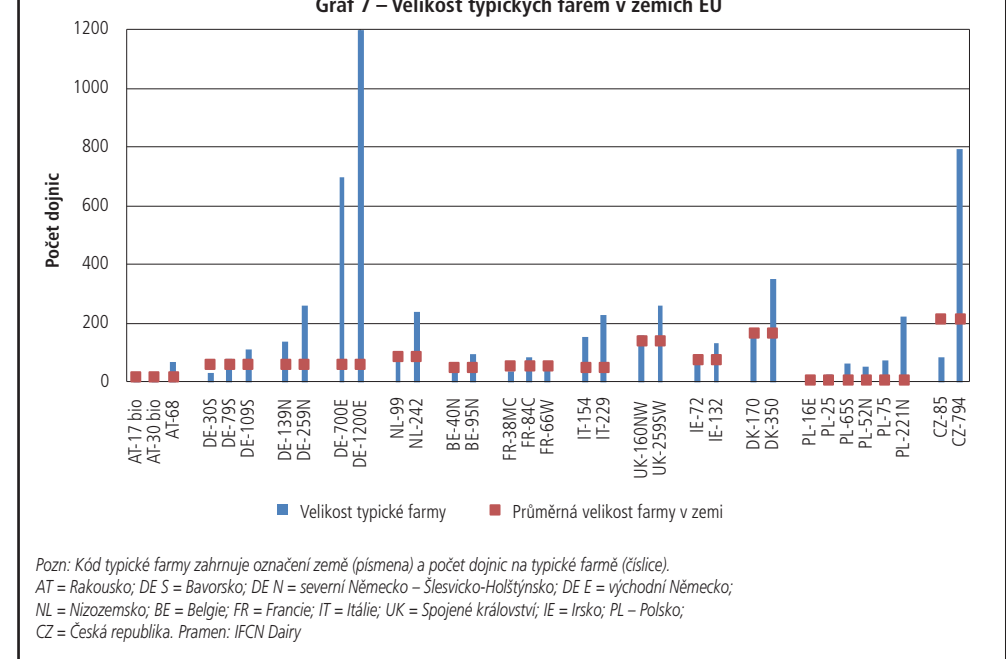
Tab. 1 – Nákup mléka v EU v období leden až červenec (v tis. t.)

	2016	2017	2017–2016	2017/2016 v %
Irsko	4 486	4 816	330	107
Polsko	6 618	6 893	275	104
Itálie	6 958	7 135	177	103
Rumunsko	583	618	35	106
Španělsko	4 120	4 153	33	101
Bulharsko	324	355	31	110
Česká republika ¹⁾	1484	1512	28	102
Rakousko	1 943	1 962	19	101
Belgie	2 296	2 306	10	100
Řecko	373	377	4	101
Dánsko	3 208	3 210	2	100
Slovensko	344	344	0	100
Maďarsko	929	921	-8	99
Slovensko	507	495	-12	98
Portugalsko	1 134	1 122	-12	99
Chorvatsko	299	286	-13	96
Pobaltské státy	1 706	1 690	-16	99
Finsko	1 440	1 401	-39	97
Švédsko	1 729	1 685	-44	97
Spojené království	8 835	8 787	-48	99
Nizozemsko	8 516	8 454	-62	99
EU-28	92 278	91 997	-281	100
Francie	15 136	14 707	-429	97
Německo	18 954	18 394	-560	97

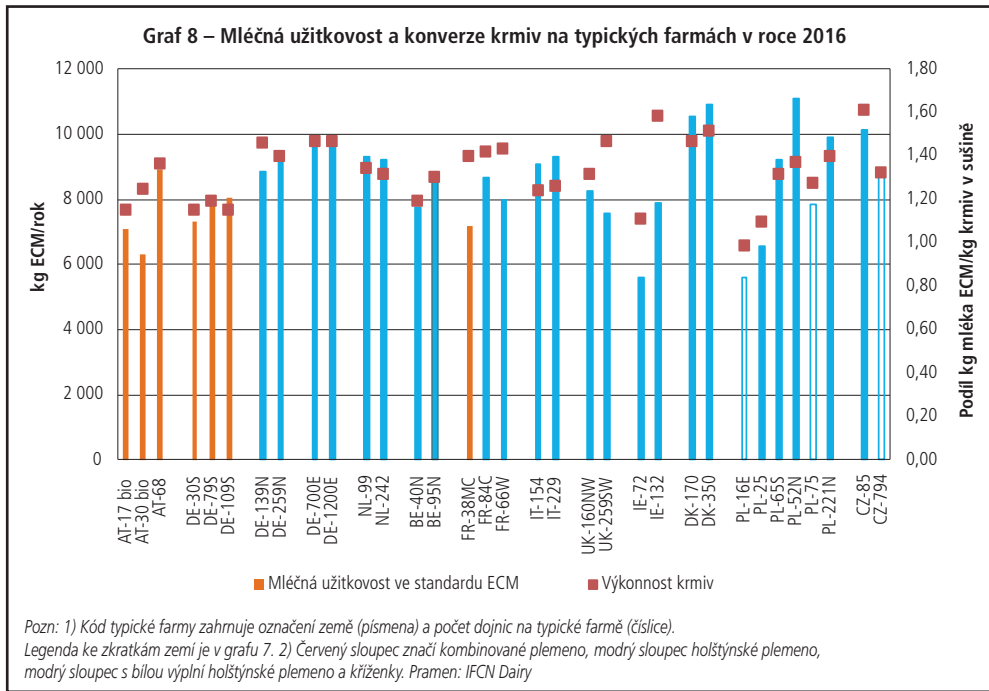
¹⁾Pozn.: údaj doplněn ze statistiky MZe, Pramen: AMI

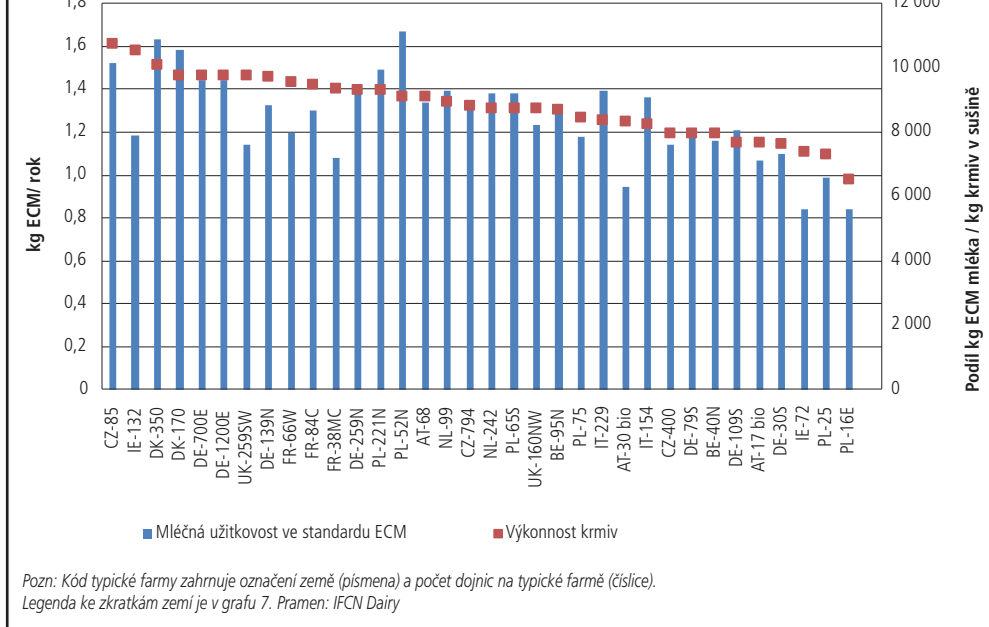
Pramen: AMI

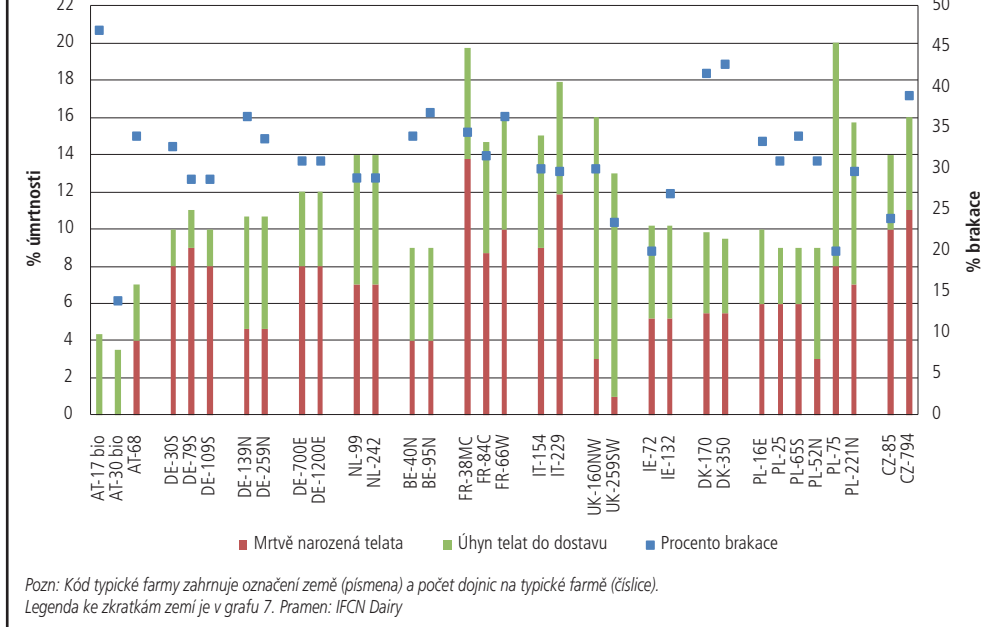
Pozn.: Kód typické farmy zahrnuje označení země (písmena) a počet dojnic na typické farmě (číslice). AT = Rakousko; DE S = Bavorsko; DE N = severní Německo – Šlesvicko-Holštýnsko; DE E = východní Německo; NL = Nizozemsko; BE = Belgie; FR = Francie; IT = Itálie; UK = Spojené království; IE = Irsko; PL = Polsko; CZ = Česká republika. Pramen: IFCN Dairy

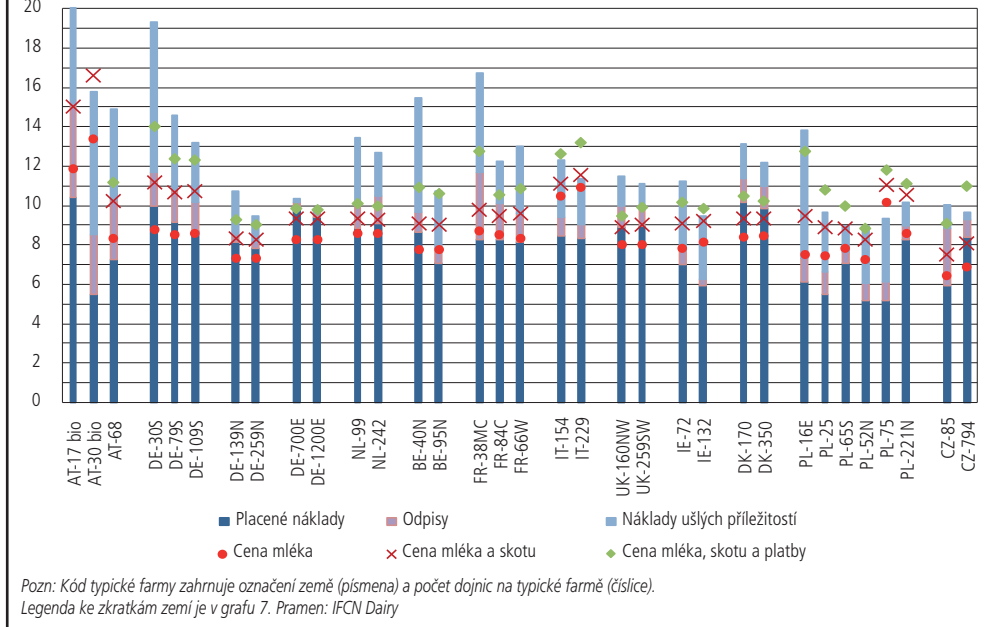
Pozn.: 1) Kód typické farmy zahrnuje označení země (písmena) a počet dojnic na typické farmě (číslice). Legenda ke zkratkám zemí je v grafu 7. 2) Červený sloupec značí kombinované plemeno, modrý sloupec holštýnské plemeno, modrý sloupec s bílou výplní holštýnské plemeno a křížky. Pramen: IFCN Dairy

Pozn.: Kód typické farmy zahrnuje označení země (písmena) a počet dojnic na typické farmě (číslice). Legenda ke zkratkám zemí je v grafu 7. Pramen: IFCN Dairy

Pozn.: Kód typické farmy zahrnuje označení země (písmena) a počet dojnic na typické farmě (číslice). Legenda ke zkratkám zemí je v grafu 7. Pramen: IFCN Dairy

Pozn.: Kód typické farmy zahrnuje označení země (písmena) a počet dojnic na typické farmě (číslice). Legenda ke zkratkám zemí je v grafu 7. Pramen: IFCN Dairy

Ekonomika výroby hovězího masa v mezinárodním srovnání

Trh s hovězím masem ve světě

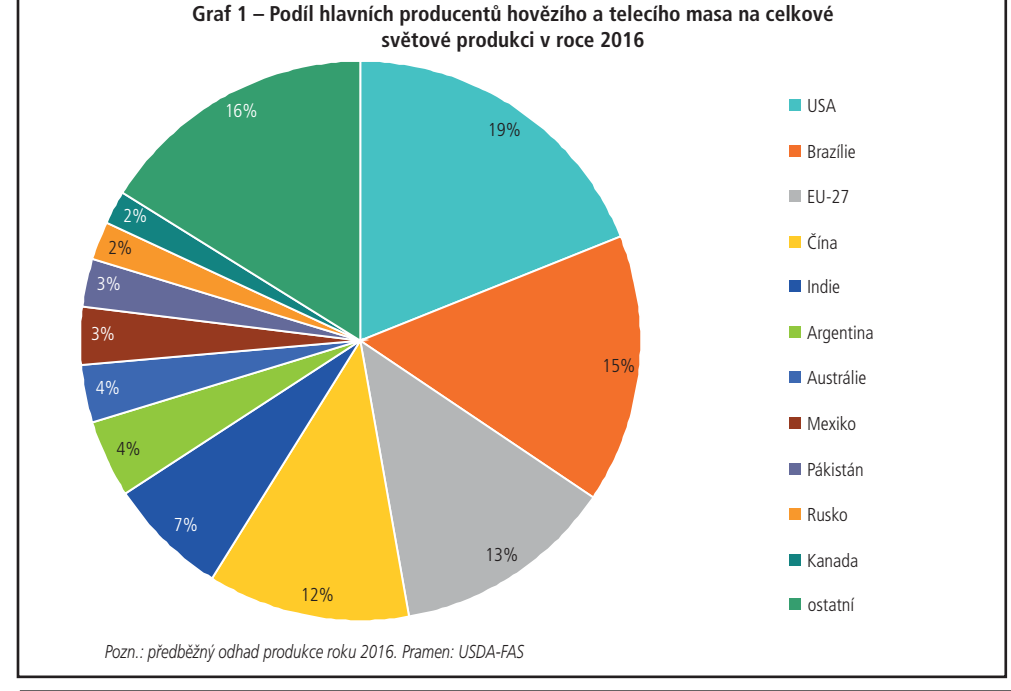
Stavy skotu ve světě se v roce 2016 meziročně nepatrně zvýšily o necelé 1 % na 988,6 mil. kusů. U největšího chovatele skotu na světě, Indii, se počet kusů chovaného skotu navýšil v porovnání s předchozím rokem o 0,5 % na 302,6 mil. kusů, avšak významnější vliv na růst světových stavů skotu měl druhý největší chovatel Brazílie, jehož nárůst počtu kusů ve srovnání s rokem 2015 činil 2,9 % na 219,2 mil. kusů. V USA se počet kusů chovaného skotu v porovnání s předchozím rokem zvýšil o 3,1 % na 91,9 mil. Naopak meziroční pokles stavů čelil třetí největší chovatel skotu na světě Čína, jejíž počty kusů se snížily o 0,2 % na 100,3 mil. Výrazněji omezila své stádo Austrálie, která je třetím největším exportérem hovězího masa, ale až sedmým chovatelem a producentem. Její stádo chovaného skotu činilo v roce 2016 celkem 27,4 mil. kusů, což je o 5,8 % méně než v předchozím roce.

V roce 2016 došlo k meziročnímu zvýšení světové produkce hovězího masa včetně telecích o 1,2 %. Celkový objem výroby tak dosáhl 60,5 mil. t. Hlavní podíl na růstu produkce měly Spojené státy, které jsou tradičním čelním světovým producentem hovězího masa. Tamní výroba se v roce 2016, po pětiletém poklesu, meziročně zvýšila o 6,3 % na 11,5 mil. t. Tento růst byl zapříčiněn zlepšením pastevních podmínek, čímž došlo k obnově stáda, a také pozitivním vlivem nižších nákladů na krmiva. (Pokračování na str. 42)

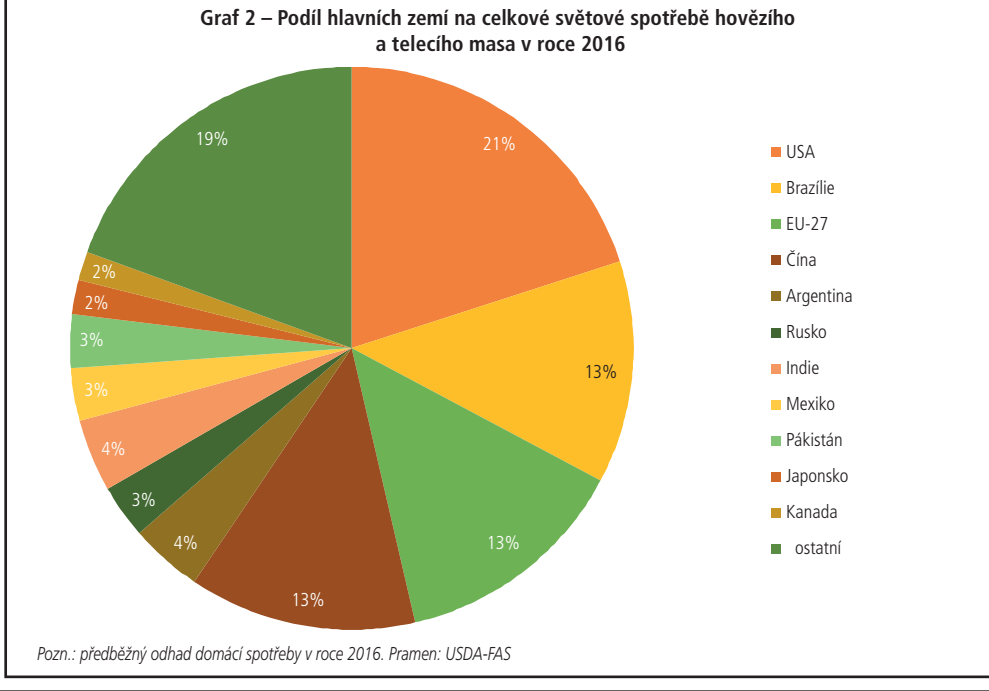
Tab. 1 – Stavy skotu ve světě (tis. kusů)

Země	2013	2014	2015	2016*	2016/2015 (%)
Indie ¹⁾	299 606	300 600	301 100	302 600	0,5
Brazílie	203 273	207 959	213 035	219 180	2,9
Čína	103 434	103 000	100 450	100 275	-0,2
USA	90 095	88 526	89 143	91 918	3,1
EU-27	87 106	87 619	88 406	89 152	0,8
Argentina	51 095	51 545	51 545	52 565	2,0
Austrálie	28 418	29 291	29 102	27 413	-5,8
Rusko	19 930	19 564	19 152	18 879	-1,4
Mexiko	18 521	17 760	17 120	16 615	-2,9
Turecko	14 522	14 532	14 345	14 127	-1,5
Japonsko	12 305	12 220	11 925	12 035	0,9
Ostatní země	77 485	75 956	44 316	43 836	-1,1
Celkem	1 005 290	1 008 572	979 639	988 595	0,9

Pozn.: *předběžné, údaje pouze za sledovanou země; ¹⁾Indie, stavy včetně bývolů. Pramen: USDA-FAS, duben 2017

Pozn.: předběžný odhad produkce roku 2016. Pramen: USDA-FAS

Pozn.: předběžný odhad domácí spotřeby v roce 2016. Pramen: USDA-FAS

(Dokončení ze str. 40)

Porovnání ekonomiky výroby mléka ve vybraných zemích EU

Metodika

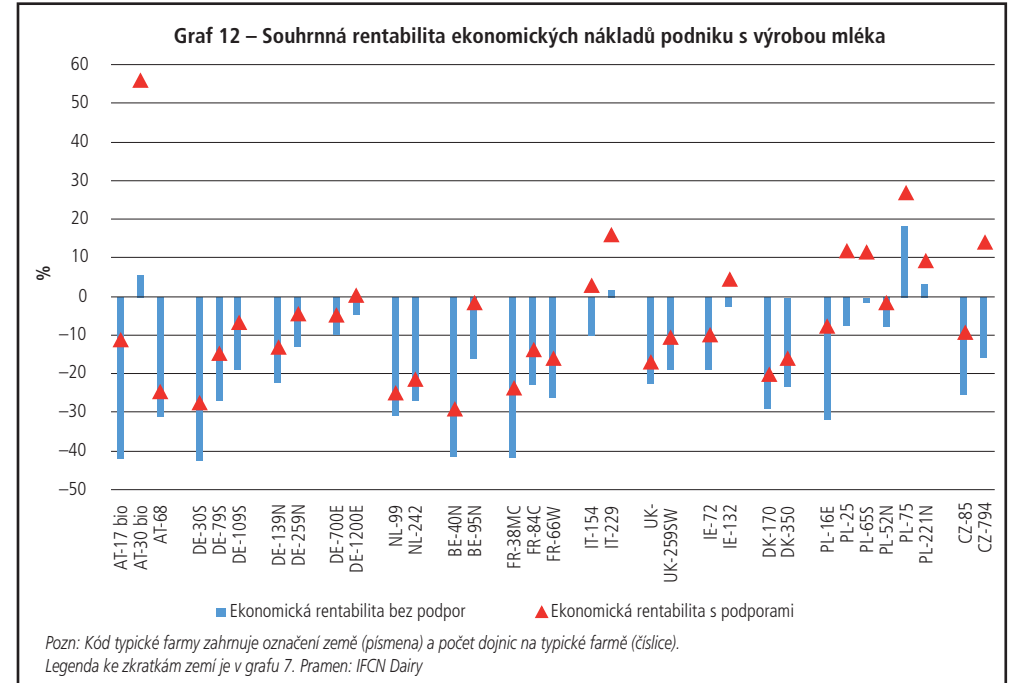
Mezinárodní srovnání ekonomiky výroby mléka v zemědělském podniku bylo provedeno z dat Mezinárodní sítě pro srovnávání ekonomiky farem s výrobou mléka (International Farm Comparison Network Dairy, IFCN Dairy). Mezinárodní síť využívá konceptu typických farem.

Typická farma s výrobou mléka je existující farma nebo souhrn dat popisujících farmu, která reprezentuje významný počet farem s výrobou mléka v daném regionu z hlediska velikosti, technologie chovu, systému krmiv a organizace pracovní síly. Představuje tak nejběžnější typ farmy v regionu, která produkuje rozhodující část produkce nebo představuje významný počet producentů v regionu i přes menší podíl na produkci. Pro stanovení typické farmy v zemi či regionu je definován standardní postup. V rámci typické farmy s výrobou mléka je vymezen tzv. podnik s výrobou mléka.

Podnik s výrobou mléka je definován jako část podniku nebo celý podnik, který se zabývá chovem dojeného skotu, telat a jalovic dojeného skotu a produkcí krmiv pro tyto kategorie skotu. Vyobrazení náklady se vztahují k takto definovanému podniku s výrobou mléka. V rámci zemědělského podniku odpovídá tzv. podnik s výrobou mléka zhruba v české terminologii uživatelskému pojmu „středisko s výrobou mléka“, ale v pojmu existují rozdíly. V mezinárodní síti se např. mladý skot pro dojně stádo a s ním související náklady a výnosy evidují spolu s dojnicemi v jednom podniku, podle české terminologie „středisku“.

Koncept typických farem umožňuje srovnání ekonomiky zemědělské výroby přímo daného produktu (zde mléka) na mezinárodní úrovni. To je rozdílné od FADN, kde jsou vykazována data za celý podnik zahrnující všechny druhy podnikových produktů. Mezinárodní síť IFCN Dairy eviduje údaje za celou typickou farmu, z nichž se však vyloučí a zpracují data vztahující se pouze k výrobě mléka.

Pro výpočet ekonomických výsledků podniku s výrobou mléka byly použity na příjmové straně příjmy z prodeje mléka (cena mléka), příjmy z prodeje telat, jalovic a brakovaných krav dojeného skotu (cena mléka a skotu, tj. tržní příjmy) a přímé platby vztahující se k produkci mléka včetně platby na plochy pro produkci vlastních krmiv (platby). Na nákladové straně byly použity placené náklady vztahující se k chovu dojnic,

Pozn.: Kód typické farmy zahrnuje označení země (písmena) a počet dojnic na typické farmě (číslice). Legenda ke zkratkám zemí je v grafu 7. Pramen: IFCN Dairy

odchovu telat a jalovic včetně nákladů na výrobu vlastních krmiv (placené náklady), náklady na reprodukci výrobních prostředků (odpisy) a náklady na využití vlastních výrobních faktorů v podniku (náklady ušlých příležitostí). Všechny tři jmenované kategorie nákladů tvoří tzv. ekonomické náklady. Podíl příjmů včetně plateb a ekonomických nákladů je souhrnná rentabilita ekonomických nákladů podniku s výrobou mléka.

Data za jednotlivé typické farmy byla do databáze IFCN Dairy pořízena prostřednictvím zástupců z dané země v mezinárodní síti v součinnosti s farmáři a nezávislými experty. Použita byla data za kalendářní rok 2016. Pro pořízení dat je předepsán jednotný metodický postup, který zaručuje srovnatelnost všech typických farem.

Charakteristika typických farem

Velikost typických farem je napříč EU výrazně rozdílná. V zemích EU-15 převažují rodinné typické farmy; část zemí je reprezentována chovy do 100 dojnic (Rakousko, německé Bavorsko, Belgie, Francie, většina Polska a částečně Nizozemsko a Irsko) a část chovy zhruba mezi 100 až 300 dojnicemi (severní Německo, Itálie, Spojené království, Dánsko a zčásti Nizozemsko). Typické farmy ve východním Německu a České republice jsou zastoupeny chovy mezi 700 až 1200 dojnicemi a jsou korporátního charakteru. Česká republika je však zastoupena také rodinnou farmou s 85 dojnicemi (graf 7).

Mléčná užitkovost dojnic holštýnského plemene se na typických farmách pohybovala v roce 2016 poněkud mezi 8000 až 11 000 kg ECM/rok (graf 8), ale na některých typických farmách (např. v Irsku, Spojeném království a v části polských typických farem) volili farmáři cestu nižší užitkovosti. V ČR dosáhla typická soukromá farma s 85 dojnicemi na evropskou špičku a druhá česká typická farma se stádem 794 holštýnských dojnic a kříženek též vysoké úrovni v rámci souboru typických farem. Dojnice jiných plemen dosahovaly obecně nižší užitkovosti než holštýnská plemena, ale na rakouské typické farmě s ekologickým chovem se dokonce vyrovnala řadě chovů s holštýnskými dojnicemi.

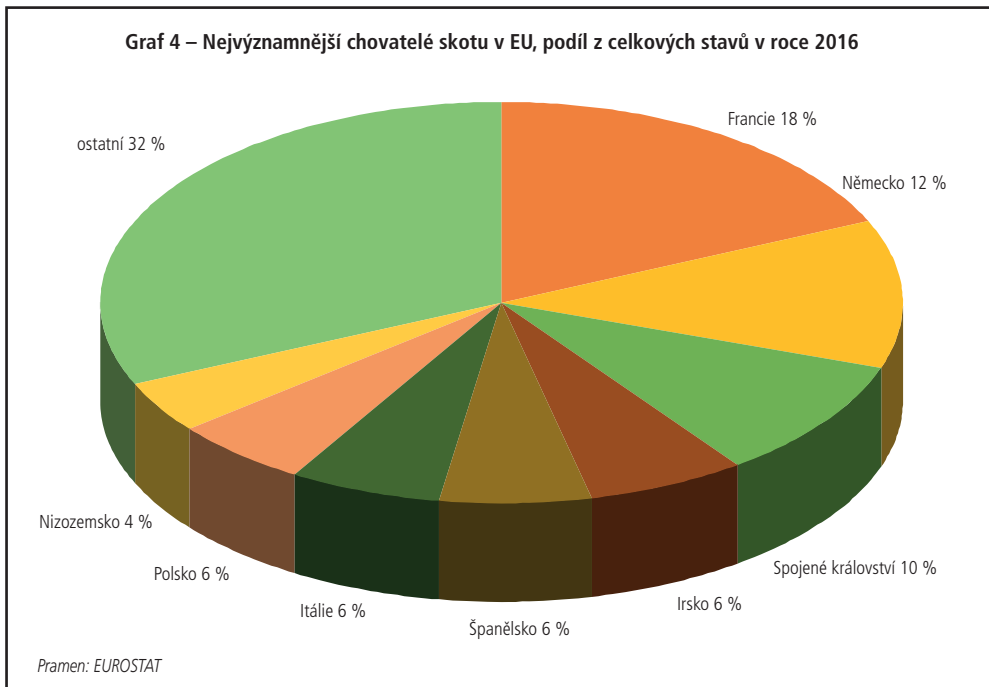
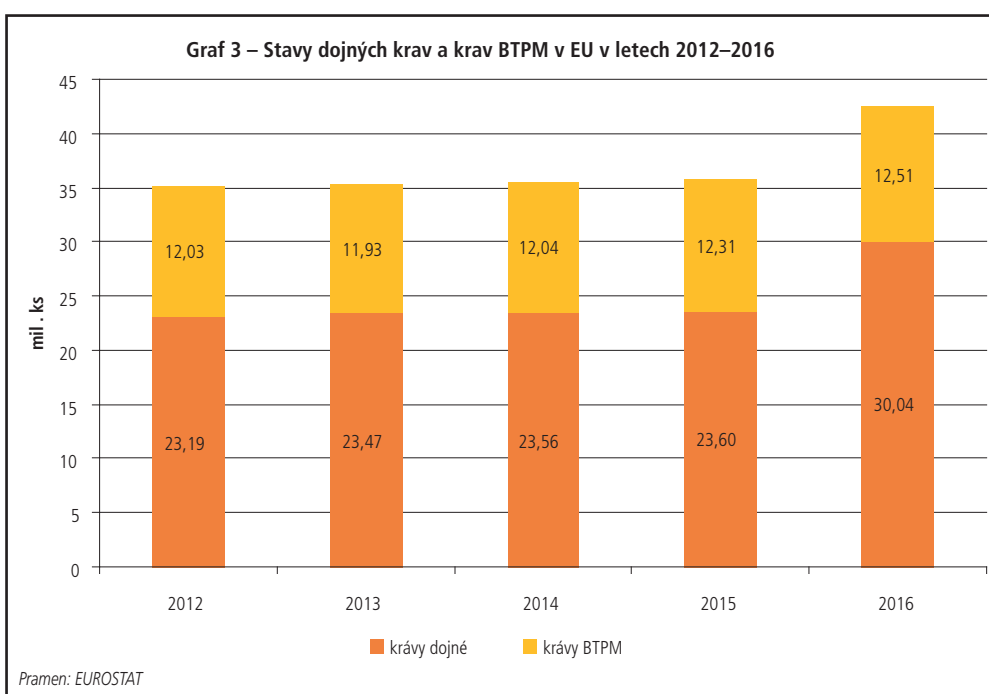
V grafu 9 jsou porovnány mléčné užitkovosti a konverze krmiv sestupně podle nejvyšší konverze. Potvrdilo se, že na řadě typických farem bylo při relativně nižší mléčné užitkovosti dosaženo vyšší konverze krmiv do výroby mléka (např. typické farmy ve Francii, Spojeném království, Irsku, některé typické farmy v Dánsku a v Rakousku) než na typických farmách s vysokou užitkovostí. Nejlepší konverze krmiv dosáhla typická rodinná farma v ČR.

Skála procenta brakce na typických farmách se pohybovala od 14 % (rakouská ekologická typická farma) po 43 % (dánská typická farma s 350 dojnicemi). Podíl mrtvých narozených telat na narozených telatech celkem se na rakouských typických farmách blížil nulovým hodnotám, zatímco nejvyšší byl na jedné francouzské typické farmě. Úhyn telat do odstavu se pohyboval v rozmezí 2 až 12 % (graf 10).

Náklady a výnosy výroby mléka

Celkový přehled nákladů a výnosů typických farem je uveden v grafu 11. Placené náklady kolísaly napříč spektrem typických farem a české typické farmy se pohybovaly zhruba uprostřed škály. Typické farmy v ČR však vynikaly výrazně nižšími náklady ušlých příležitostí než téměř všechny ostatní typické farmy; výjimkou srovnatelnou s ČR tvořily jen typické farmy v bývalém východním Německu. To je výrazná konkurenční výhoda pro české typické farmy.

Souhrnná rentabilita ekonomických nákladů typických farem s výrobou mléka je vyznačena v grafu 12. V souboru 33 typických farem z 11 zemí EU byly v roce 2016 pokryty ekonomické náklady tržními příjmy (za mléko a za skot) pouze na třech typických farmách (jedné rakouské a dvou polských). Za podpory přímých plateb byly ekonomické náklady pokryty na necelé třetině typických farem. Do této skupiny patřila i větší česká typická farma CZ 794. Českou rodinnou typickou farmu výrazně zatížily odpisy. Nejvyšší souhrnné rentability ekonomických nákladů dosáhla jedna rakouská ekologická typická farma. Z grafu 11 je zřejmé, že dosáhla nejvyšší realizační ceny za mléko z celého souboru. Z konvenčních typických farem měla nejvyšší souhrnnou ekonomickou rentabilitu typická farma PL 75, která vynikala nízkými náklady i poměrně vysokou realizační cenou mléka. Česká typická farma CZ 794 měla v rámci souboru velmi dobré výsledky zejména vlivem vyšších podpor než většina ostatních typických farem v souboru. Řada typických farem z produkčního severozápadního pásu Evropy dosáhla velmi špatných výsledků s ekonomickou rentabilitou pod minus 20 %.

Růst výroby byl zaznamenán v Číně, jejíž produkce proti roku 2015 stoupla o 4,5 % na rekordních 7 mil. t. Vlivem růstu zahraniční poptávky zvýšila svou výrobu hovězího a telecího masa Indie, a to meziročně o 2,4 % na 4,2 mil. t. K poklesu produkce hovězího a telecího masa naopak došlo v roce 2016 u druhého největšího světového producenta Brazílie, a to meziročně o 1,5 % na 9,3 mil. t. Nejvýraznější omezení produkce ze sledovaných zemí vykázala Austrálie, kde po dlouhém období regrese došlo ke zlepšení pastevních podmínek, což umožnilo obnovu stáda a zapříčinilo pokles porážek. Austrálie v roce 2016 vyrobila 2,13 mil. t hovězího a telecího masa, což v porovnání s předchozím rokem představuje pokles o 16,6 %.

Světová spotřeba hovězího masa včetně telecího se v roce 2016 podle předběžných údajů meziročně mírně zvýšila o 1,5 % na 58,7 mil. t. To souviselo s růstem spotřeby největšího světového konzumenta hovězího a telecího masa USA, a to ve srovnání s rokem 2015 o 3,5 % na 11,7 mil. t. K nejvýraznějšímu procentnímu růstu spotřeby hovězího a telecího masa došlo v roce 2016 v Číně a Indii, a to o 5,7 %, resp. o 6,2 %. Snížení spotřeby proti tomu bylo v roce 2016 zaznamenáno v Brazílii, a to meziročně o 1,7 %. Výrazněji omezila svou domácí spotřebu Argentina, která v roce 2016 zkonsumovala o 3,9 % méně než v předchozím roce. Nejvýraznější meziroční pokles ze sledovaných zemí vykázala Rusko, jehož spotřeba hovězího masa klesá již čtvrtým rokem. V roce 2016 zkonsumovalo celkem 1,84 mil. t, což ve srovnání s rokem 2015 představuje 6,3% snížení.

Trh s hovězím masem v EU

Trh s hovězím a telecím masem v EU zaznamenal v roce 2016 další nárůst stavů skotu a s tím související zvýšení produkce a spotřeby hovězího masa. Výrazný podíl na růstu produkce hovězího masa mělo zvýšení porážek jatečných krav a jalovic vlivem zhoršené ekonomiky v odvětví mléka. Větší nabídka na trhu způsobila pokles cen všech kategorií skotu, přičemž nejvýrazněji se snížila cena jatečných jalovic. Zvýšená produkce byla kompenzována exportem, a to stejně jako v předchozím roce především do Turecka, kam směřovalo více převážně živého skotu z EU. Vzhledem k tomu, že vývoz vzrůstal rychlejším tempem než dovoz, došlo ke zlepšení aktivního salda obchodní bilance.

Stavy skotu celkem v EU se v roce 2016 opět zvýšily a překročily hranici 100 mil. kusů. Podle předběžných údajů Eurostatu bylo k prosinci roku 2016 v unii chováno celkem 103,6 mil. kusů skotu, což představovalo meziroční přírůstek 16,2 %. Tento vývoj byl především důsledkem růstu stavů základního stáda krav celkem, jejichž počty se od roku 2012 pravidelně zvyšovaly a v roce 2016 dosáhly 42,5 mil. kusů (meziroční přírůstek 18,5 %). Hlavní podíl na tomto vývoji měly stavy dojených krav, které meziročně vzrostly o 27,3 % na 30 mil. kusů, zatímco počty krav bez tržní produkce mléka v roce 2016 vzrostly jen mírně (o 1,6 %) na 12,5 mil. kusů. Na celkovém počtu krav v EU se rozhodujícím procentem podílely dojnice (téměř 71 %).

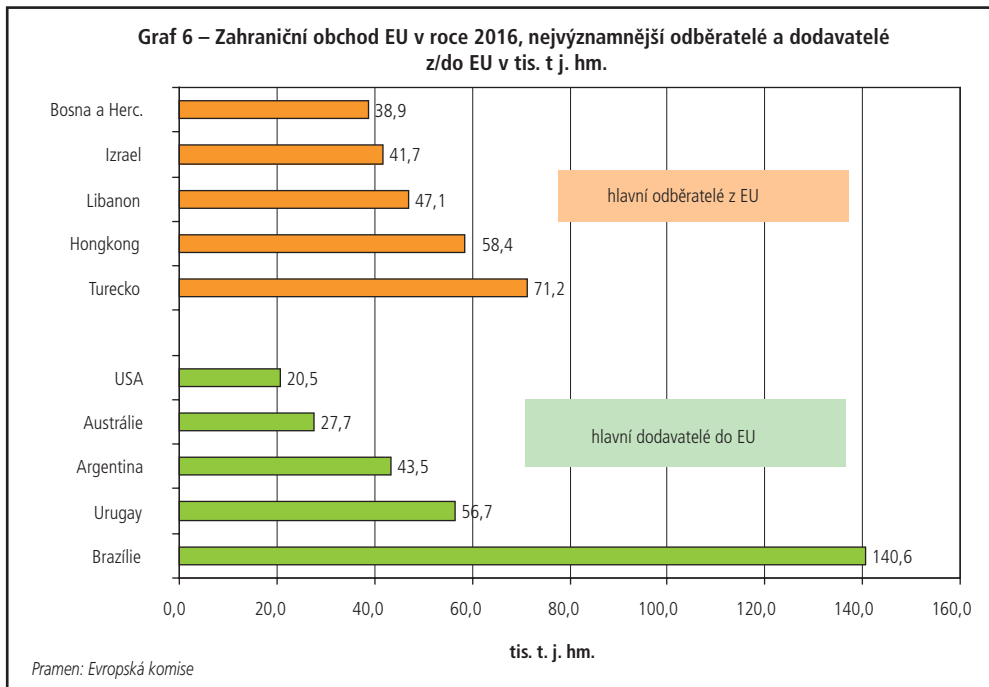
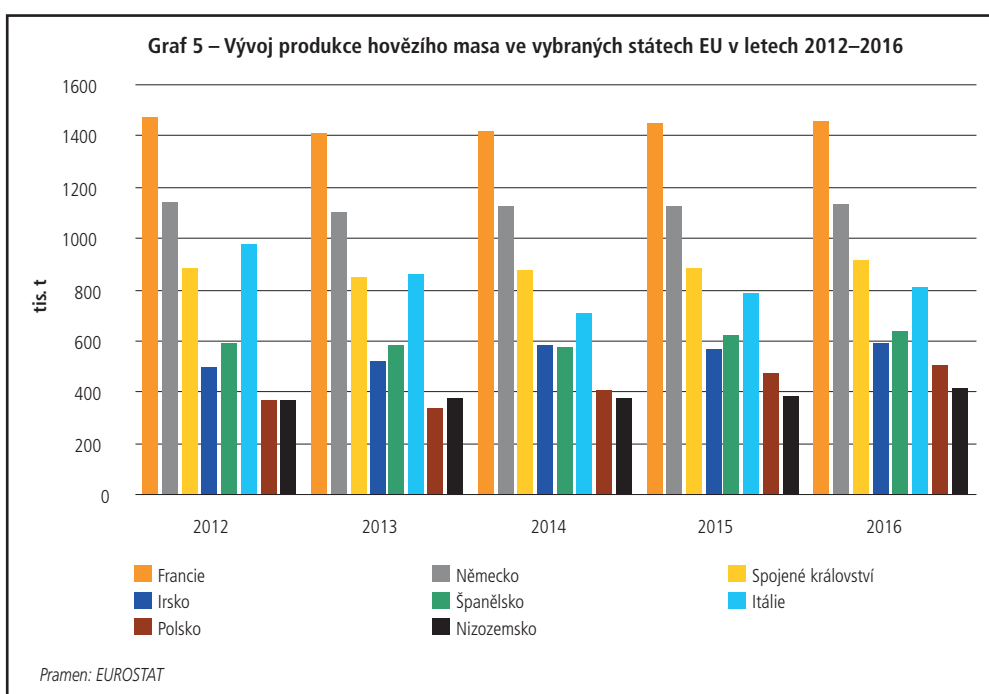
V jednotlivých zemích EU byl vývoj počtu chovaného skotu rozdílný. V EU-15 byl zaznamenán dokonce pokles stavů skotu, a to hlavně ve Francii (-2,1 %), Finsku (-1,8 %), Německu (-1,3 %), Dánsku (-0,8 %) a Nizozemsku (-0,5 %). Nárůst naproti tomu zaznamenalo Irsko (3,0 %), Itálie (2,6 %), Portugalsko (1,8 %), Velká Británie (1,3 %), Španělsko (1,2 %) a v menší míře také Lucembursko (0,9 %) a Švédsko (0,5 %).

Meziroční nárůst počtu poražených zvířat, který byl nejvýraznější v souvislosti se zhoršenou ekonomikou v odvětví mléka v EU u kategorií krav a jalovic (o 7 %, resp. 6,1 %), se v roce 2016 podstatně podílel na růstu produkce hovězího a telecího masa. Podle předběžných údajů Eurostatu meziročně vzrostla výroba v unii o 2,7 % na 7784 tis. t. Meziročně vyšší produkce hovězího a telecího masa byla evidována ve všech kategoriích skotu vyjma býků, kde naopak došlo k mírnému oslabení. V jednotlivých regionech EU byl ale vývoj produkce hovězího a telecího masa rozdílný (graf 5).

Spotřeba hovězího masa včetně telecího v roce 2016 v průměru EU-28 podle odhadu EK zaznamenala mírně meziroční zvýšení o 1,9 %. V průměru unie převyšovala 15 kg/obyv./rok.

Míra soběstačnosti v hovězím masu v průměru EU-28 v roce 2016, podle předběžných údajů, meziročně vzrostla o 1 p. b. na 102 %.

Bilance zahraničního obchodu s hovězím masem včetně živého skotu v EU byla v roce 2016 v hmotnostním vyjádření opět kladná. Ve srovnání s rokem 2015 bylo evidováno její zlepšení o 92,2 tis. t. na 368,9 tis. t.

K tomuto vývoji došlo díky meziročnímu posílení vývozu do třetích zemí o 17,9 %, které bylo vyšší než nárůst importu, jenž proti roku 2015 činil 3,4 %.

V roce 2016 EU meziročně zvýšila vývoz hovězího a telecího masa včetně živého skotu o 17,3 % na 702,9 tis. t. Nejvýznamnějším obchodním partnerem bylo stejně jako v předchozím roce Turecko, které zaznamenalo další růst importu především živého skotu z EU. Celkem sem bylo z EU vyvezeno 71,2 tis. t hovězího masa včetně živého skotu, což představuje téměř 24% meziroční zvýšení. Na druhém místě došlo ke změně, kdy Libanon předstihl Hongkong, který (po snížení v roce 2015) v roce 2016 opět významně zvýšil import hovězího masa (převážně drobů) z EU, a to o 29,1 % na 58,4 tis. t. Libanon se díky meziročnímu poklesu o 6,4 % posunul na tento trh vyvezeno více než 47 tis. t hovězího masa včetně živých zvířat. K velice výraznému růstu došlo u exportu do Izraele, kam bylo vyvezeno 41,7 tis. t (o 121,1 % více než v předchozím roce) a tento stát se tak zařadil na čtvrté místo z hlediska množství vyvezeného hovězího masa včetně živého skotu z EU. Turecko, Izrael a Libanon dovezly z EU dohromady celkem 653 tis. kusů živého skotu, což představuje 2/3 obchodu s živým skotem EU.

Stejně jako export, posílil i import hovězího masa včetně živého skotu do EU, i když méně výrazně. EU dovezla v roce 2016 celkem 333,9 tis. t hovězího masa, což představuje 3,5% meziroční růst. Všichni tři tradiční největší dodavatelé hovězího masa do EU, kteří dohromady zaujímali 72 % trhu, zaznamenali ve srovnání s předchozím rokem zvýšení. Uruguay o 22,4 %, Argentina, kde probíhala obnova stáda, o 3,3 % a navzdory silnému realu vzhledem k nižší domácí poptávce i Brazílie (o 2,8 %).

Nárůst objemu vyvezeného hovězího masa a živého skotu do třetích zemí pomohl ulevit unijnímu trhu od zvýšené produkce a udržet tak rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou na vnitřním trhu. Ceny jatečného skotu na reprezentativních trzích EU od roku 2012 meziročně stále vzrůstaly. Hlavním důvodem byl nárůst vývozu hovězího masa a živého skotu do třetích zemí a poměrně dobrá poptávka na vnitřním trhu EU. V roce 2016 se růst cen zastavil a výjma posledního měsíce daného roku se ceny v průměru snížily.

Porovnání ekonomiky výroby mléka ve vybraných zemích EU

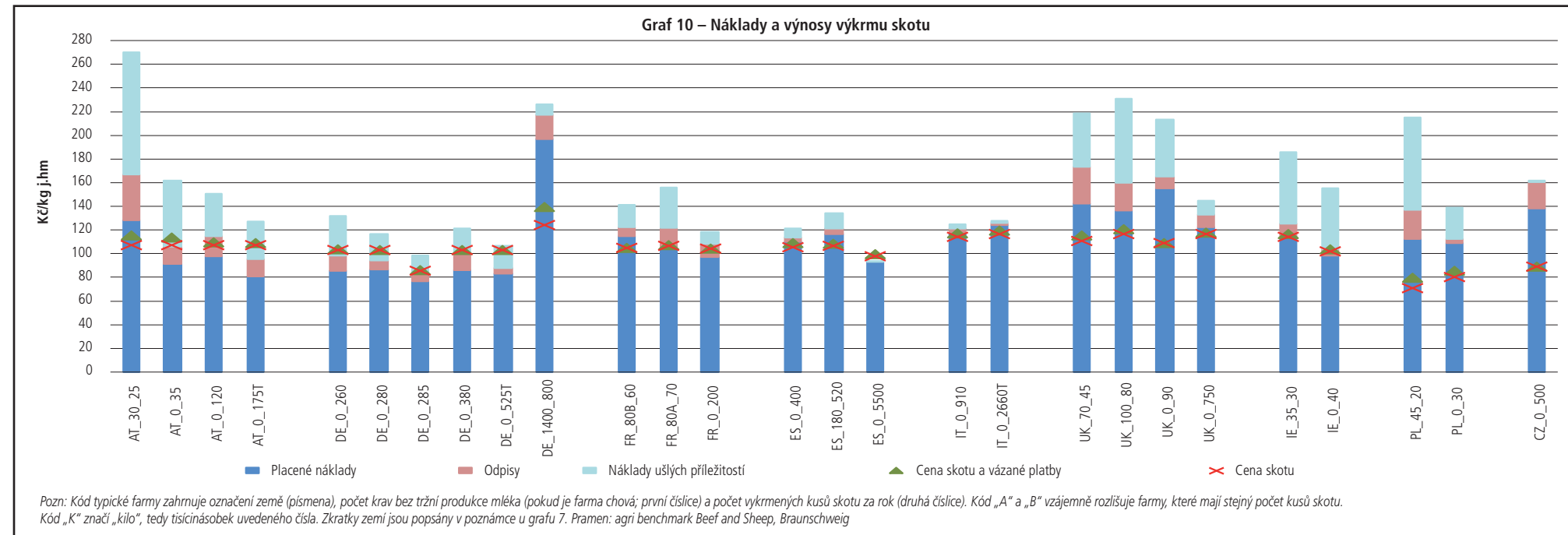
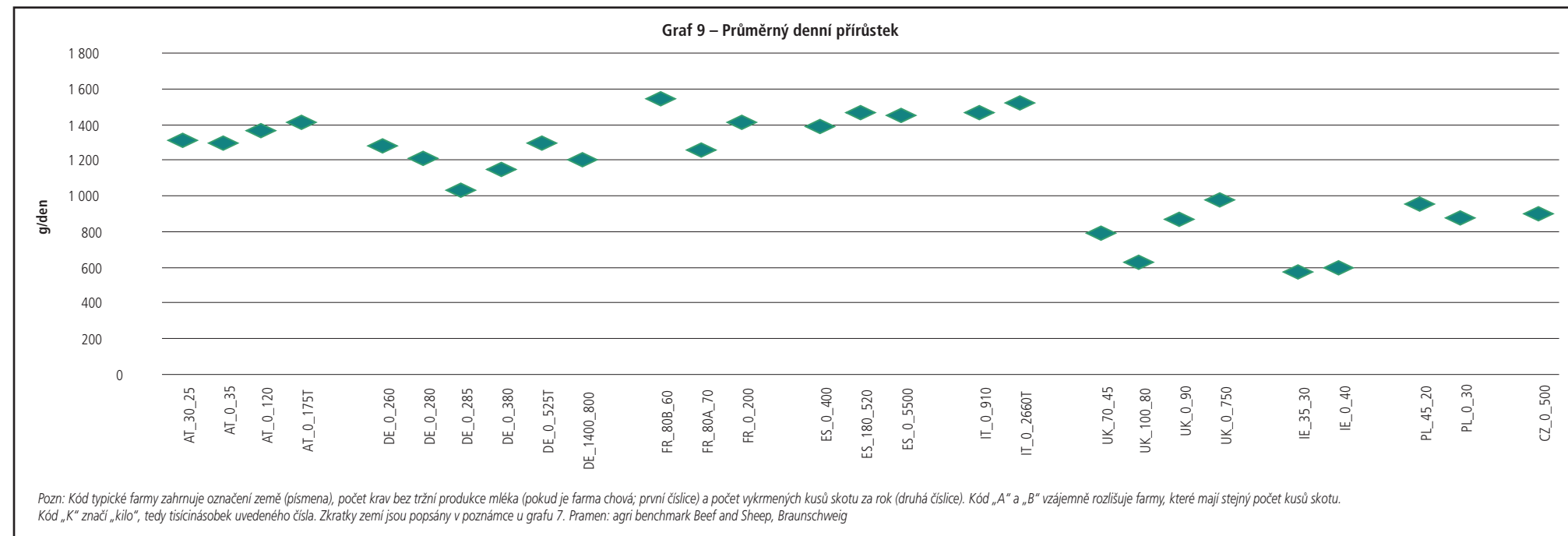
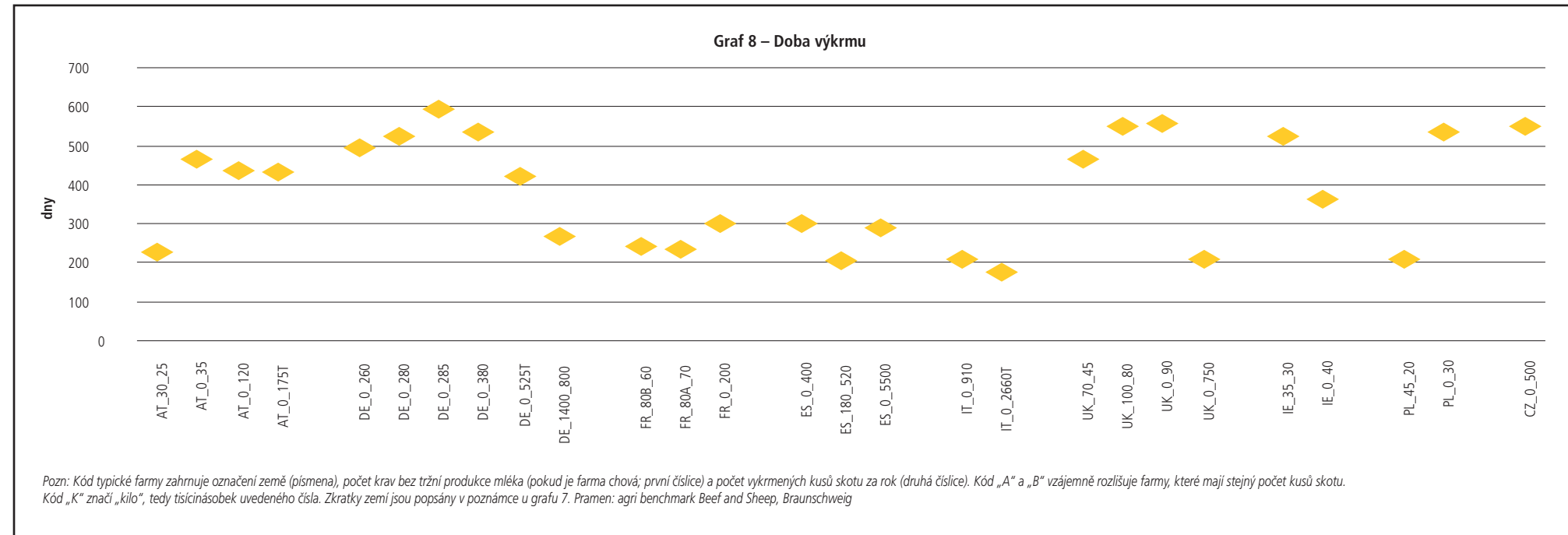
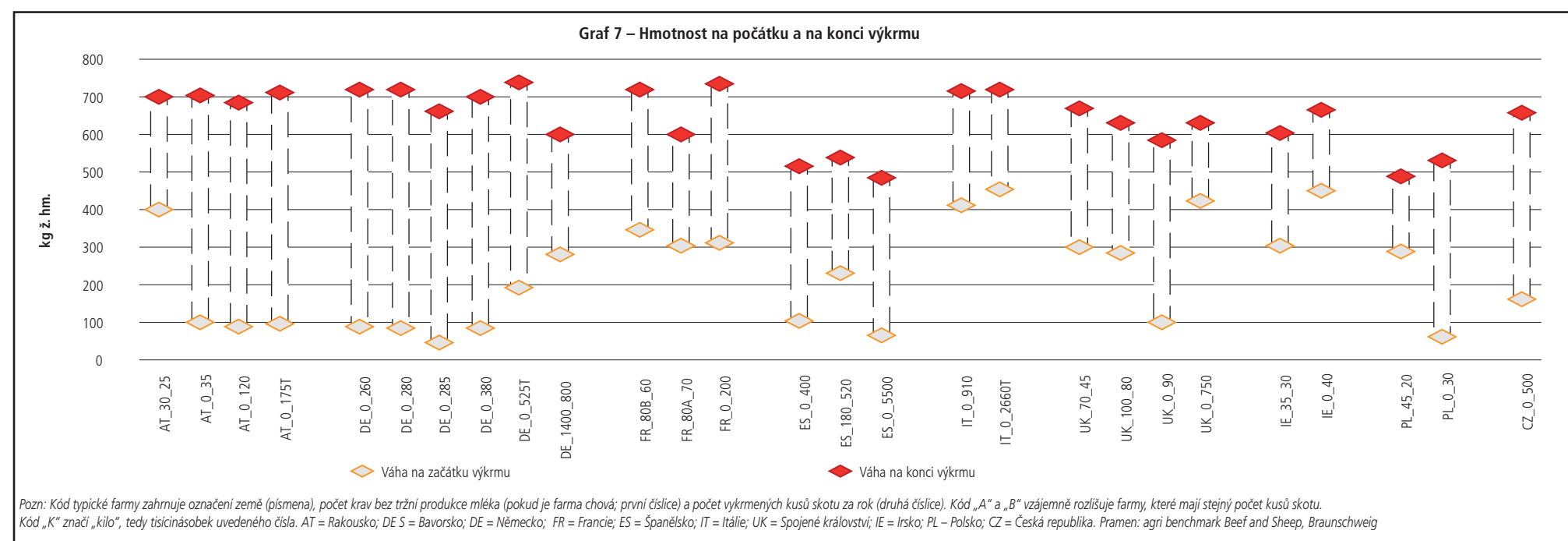
Metodika
Vyhodnocení ekonomické úspěšnosti produkce masného skotu v mezinárodní konkurenci bylo provedeno z údajů Mezinárodní sítě agri benchmark Beef and Sheep. Mezinárodní síť využívá konceptu typických farem.

Typická farma je existující farma nebo souhrn dat popisujících farmu, která reprezentuje významný počet farem s chovem masného skotu v daném regionu z hlediska velikosti, technologie chovu, systému krmiv a organizace pracovní síly. Představuje tak nejběžnější typ farmy v regionu, která produkuje rozhodující část produkce nebo představuje významný počet producentů v regionu i přes menší podíl na produkci. Pro stanovení typické farmy v zemi či regionu je definován standardní postup. Typické farmy nejsou průměrem ze souboru dat, ale jsou založeny na údajích individuálních farem, které byly v rámci panelu „typizovány“ nahrazením individuálních specifických převažujícími charakteristikami, čísly, technologiemi a postupy.

V setření agri benchmark Beef and Sheep jsou vykazovány separátně náklady na odchov skotu a náklady na výkrm skotu. V rámci farmy jsou vymezeny termíny „podnik s odchovem skotu“ a „podnik s výkrmem skotu“, které zhruba odpovídají v České republice zavedené terminologii „středisko odchovu skotu“ a „středisko výkrmu skotu“, ale v pojmu existují od českého pojetí částečné věcné rozdíly.

Podnik s odchovem skotu začíná narozením telete a končí prodejem zástavového skotu. Produkt podniku s odchovem skotu se měří v celkové prodané živé hmotnosti a zahrnuje zástavová telata, brakovaná zvířata a chovná zvířata.

Podnik s výkrmem skotu začíná koupí telat z mléčné produkce nebo zástavou od krav bez tržní produkce mléka (BTM) nebo jiné kategorie skotu k výkrmu ze zdrojů mimo farmu nebo převodem z vlastní farmy. Při převodu zvířat z vlastní farmy je skot vstupující do výkrmu oceněn tržními cenami. Produkt podniku s výkrmem skotu se měří v prodané jatečné hmotnosti a zahrnuje všechna zvířata, která jsou chována výhradně k jatečným účelům, tj. býky, voly, jalovice, telata nebo krávy. Nezahrnuje brakovaná zvířata z podniku s výrobou mléka nebo z podniku s odchovem skotu na stejné farmě. (Dokončení na str. 44)

Pozn: Kód typické farmy zahrnuje označení země (písmena), počet krav bez tržní produkce mléka (pokud je farma chová; první číslice) a počet vykrměných kusů skotu za rok (druhá číslice). Kód „A“ a „B“ vzájemně rozlišuje farmy, které mají stejný počet kusů skotu. Kód „K“ značí „kilo“, tedy tisícinásobek uvedeného čísla. Zkratky zemí jsou popsány v poznámce u grafu 7. Pramen: agri benchmark Beef and Sheep, Braunschweig

Ekonomika výroby pšenice a řepky v mezinárodním srovnání

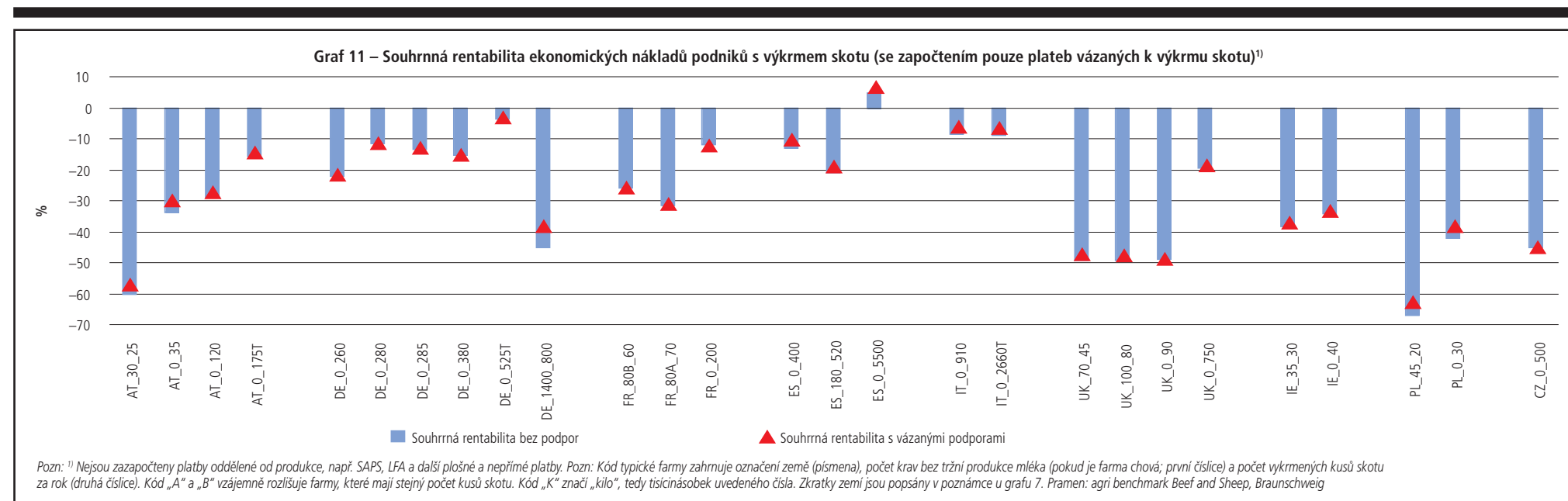

Jan Boudný působí v ÚZEI od r. 2004, v současnosti zastává pozici vedoucího oddělení Ekonomika zemědělství a potravinářství. Jeho odborné zaměření je analýza úrovně a vývoje nákladovosti, výnosnosti a rentability zemědělských komodit se zaměřením na živočišnou výrobu. Podílí se a odpovídá za sběr, zpracování dat a kalkulaci nákladů v živočišné výrobě prezentovaných ÚZEI. Spolupracuje na kalkulacích souvisejících s nadstandardní pohodou zvířat a na hodnocení přínosů zavedených opatření dobrých životních podmínek zvířat.

V rámci národního výzkumu se podílel na řešení projektů NAZV zaměřených na výhodnocování vlivu reprodukčních schopností prasníc na ekonomiku chovu prasat a dále porovnání ekonomiky hospodaření v ekologickém a konvenčním režimu hospodaření. V letech 2009–2010 zkoumal v rámci výzkumného záměru determinanty úspěšnosti a neúspěšnosti zemědělských podniků pomocí odhadů technické efektivity podniků, odhadu efektivity jednotlivých výkonů rostlinné a živočišné výroby a analýzy vybraných finančních a nefinančních faktorů. Podíl se na aktualizaci metodiky Kalkulace nákladů a výnosů v zemědělství, která byla v roce 2010 schválena jako doporučená metodika pro zemědělskou praxi. Od roku 2008 je partnerem sítě agribenchmark Cash Crop, jejímž cílem je mezinárodní srovnání ekonomiky vybraných komodit rostlinné výroby. Od roku 2010 je členem skupiny InterPIG, která se zabývá mezinárodním srovnáním nákladů, výnosů a rentability v produkci vepřového masa.

Úvod

Příspěvek se zabývá produkcí hlavních obilovin a řepky ve světě a dále se zaměřuje na produkci v EU a ČR a na porovnání ekonomiky výroby ozimé pšenice a ozimé řepky. Porovnání je provedeno za vybrané státy EU v letech 2014–2016.

(Dokončení ze str. 44)

Tento text je zaměřen na mezinárodní srovnání ekonomiky výkrmu skotu. Ekonomika podniků s výkrmem skotu se šetří v rámci ekonomiky celé typické farmy, z níž jsou jednotlivým systémovým přístupem alokovány příslušné hodnoty na podnik (středisko) s výkrmem skotu. V případě, že se jedná o typickou farmu, která se zabývá pouze výkrmem skotu, jsou započteny náklady a výnosy výkrmu skotu. Pro výpočet ekonomických výsledků podniku s výkrmem skotu byly použity na příjmové straně výnosy z prodeje vykrměného skotu (cena skotu) a přímé platby vázané k výkrmu skotu. Na nákladové straně byly použity placené náklady vztahující se k výkrmu skotu (placené náklady), náklady na reprodukci výrobních prostředků (odpisy) a náklady využití vlastních výrobních faktorů v podniku (náklady ušlých příležitostí). Všechny tři jmenované kategorie nákladů tvoří tzv. ekonomické náklady. Podíl příjmů včetně plateb a ekonomických nákladů je souhrnná rentabilita ekonomických nákladů podniku s výkrmem skotu. Mezinárodní síť agri benchmark Beef and Sheep rozpočítává na jednotku produkce (kg prodaného skotu) pouze přímé platby vázané na produkci předemětné kategorie skotu, zatímco platby oddělené od produkce (např. SAPS a LFA) ponechává na úrovni farmy nepřifazované ke konkrétní produkci. Ekonomický výstup v tomto pojetí tak vypovídá o ekonomické výhodnosti výkrmu skotu v konkurenci alternativních produktů podniku/farmy. Data se vztahují ke kalendářnímu roku 2016.

Charakteristika typických farem

Skot vstupující do výkrmu je např. spektrum typických farem velmi diverzifikovaný, a to nejen plemenem a pohlavím, ale i věkem a hmotností (telata, zástavový skot, skot z předvýkrmu). V průběhu výkrmu se diverzita produktu poněkud snižuje (např. délku výkrmu se mnohdy vyrovnávají počáteční hmotnosti - rozdíly ap.), ale i na konci výkrmu zůstává diverzita konečného produktu poměrně velká. Od této skutečnosti se odvíjí i rozdílnost v hodnotách některých výkonových ukazatelů. V řadě z nich se totiž odráží nejen výkon, ale i charakter vstupujícího a konečného produktu a odpovídající výrobní postup. Srovnatelným ekonomickým ukazatelem výkonu typické farmy je tedy pouze syntetický ukazatel rentability, zatímco dílčí ukazatele (např. průměrný denní přírůstek) jsou orientačními indikátory, které kombinují výkon s výrobním systémem. Hmotnost zvířat při zahájení výkrmu skotu (graf 7) a doba výkrmu (graf 8) se v jednotlivých zemích výrazně liší. To ovlivňuje průměrné denní přírůstky po dobu výkrmu (graf 9).

V rámci Evropy patří český typický podnik k podnikům s nízkou počáteční hmotností a nejdelší dobou výkrmu, ale nedosahuje nejvyšší konečné hmotnosti. Obdobnou počáteční hmotnost, ale kratší dobu výkrmu a vyšší konečné hmotnosti mají typické farmy v Rakousku. Z toho je zřejmé, že průměrný denní přírůstek na typických rakouských farmách je vyšší než v českém typickém podniku. Na rakouských typických farmách se vykrmuje plemeno fleckvích (a v jednom případě kříženci fleckvích s charolais), zatímco v české

Metodika

Mezinárodní srovnání nákladů a výnosů v období 2014–2016 vychází z podkladů mezinárodní sítě agri benchmark Cash Crop, ve které je podrobně sledována ekonomika výroby tržních komodit ve světovém měřítku. Výsledky za každou zemi jsou reprezentovány tzv. typickými farmami, které jsou zvoleny s ohledem na nejdůležitější produkční oblasti dané země. Typické farmy zohledňují typickou velikost podniku, strukturu výroby, výměru plodin a nejčastěji používané technologie pěstování plodin, zpracování půdy a další charakteristiky typické pro danou oblast. Data pro každou typickou farmu vychází z reálných podnikových výsledků s následnou modifikací s ohledem na skutečnosti typické pro daný region. Výsledky jsou zpracovány podle jednotné metodiky, která umožňuje přímé srovnání nákladů a výnosů jednotlivých typických farem/zemí zapojených do sítě. Ekonomika ozimé pšenice a ozimé řepky byla porovnávána v typických farmách České republiky, Německa, Francie, Maďarska, Polska a Ukrajiny.

Situace na trhu obilovin a řepky

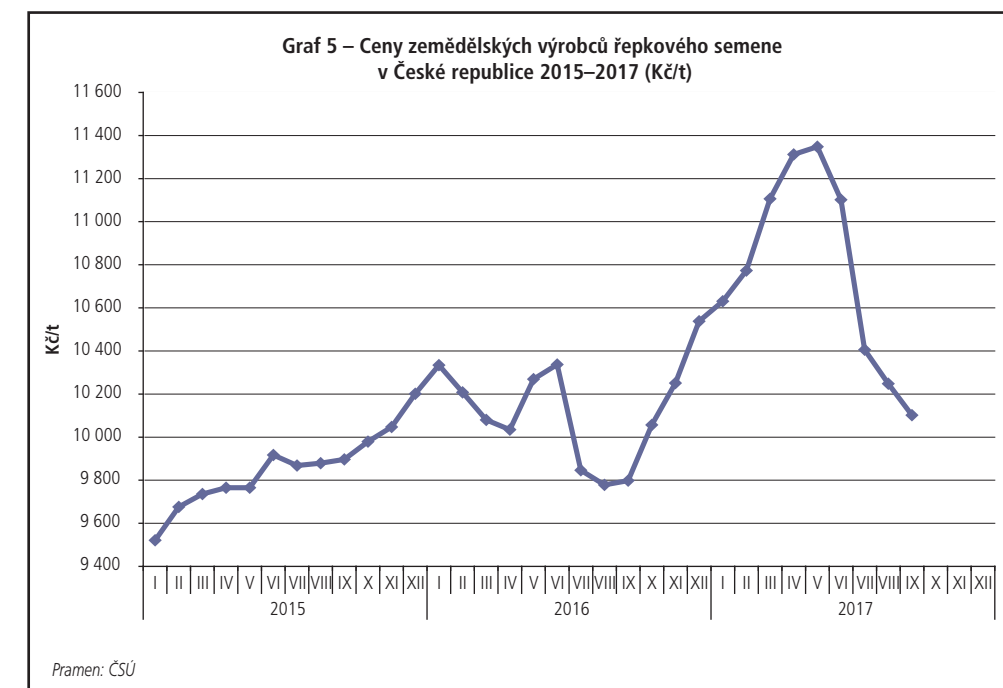
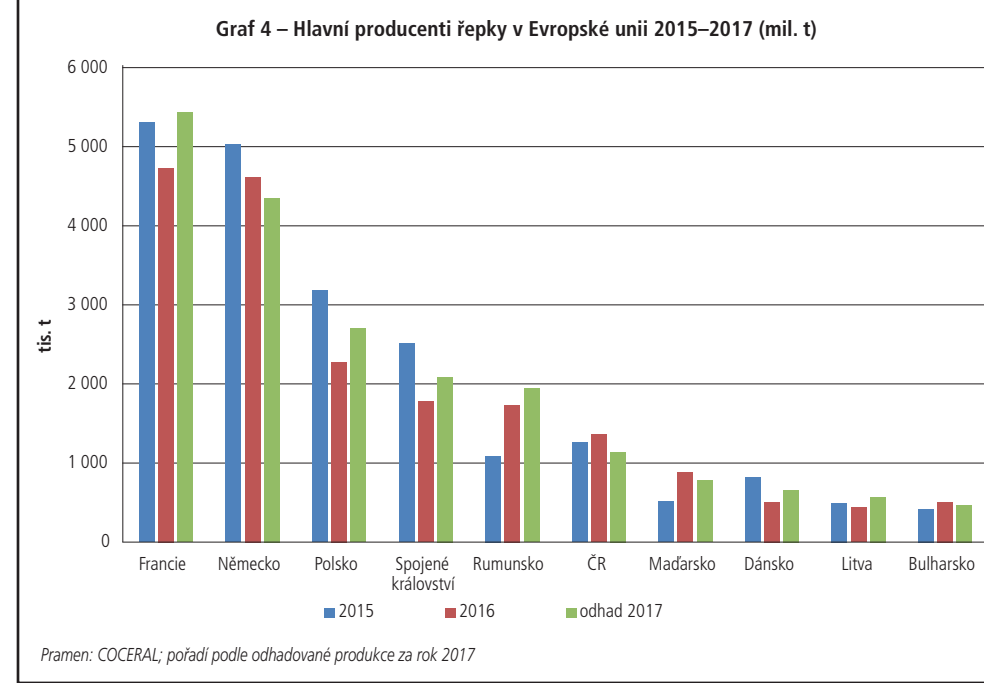
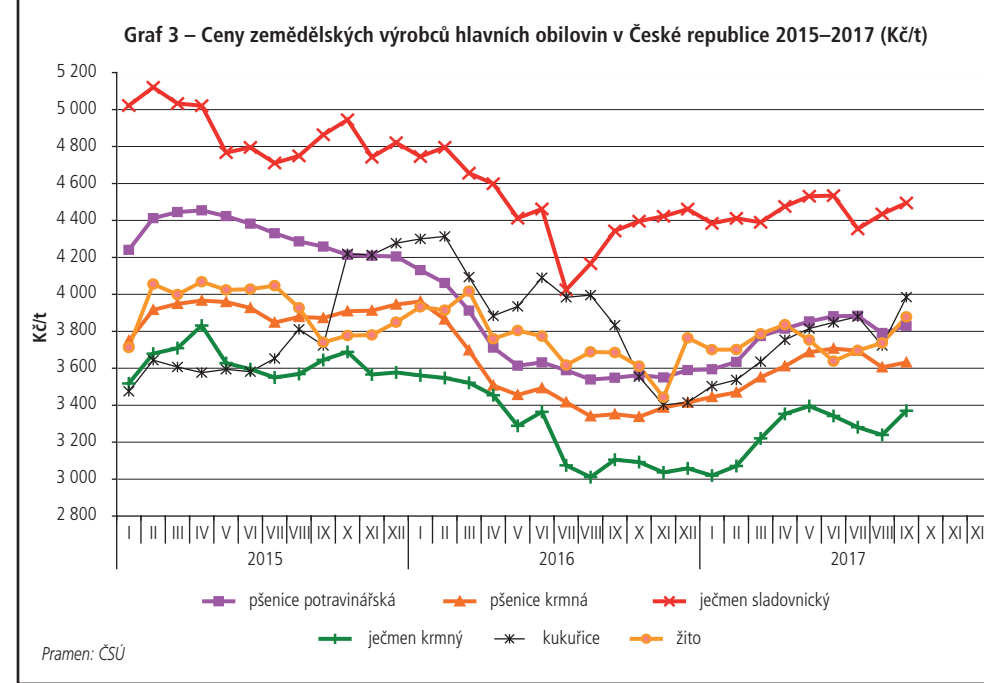
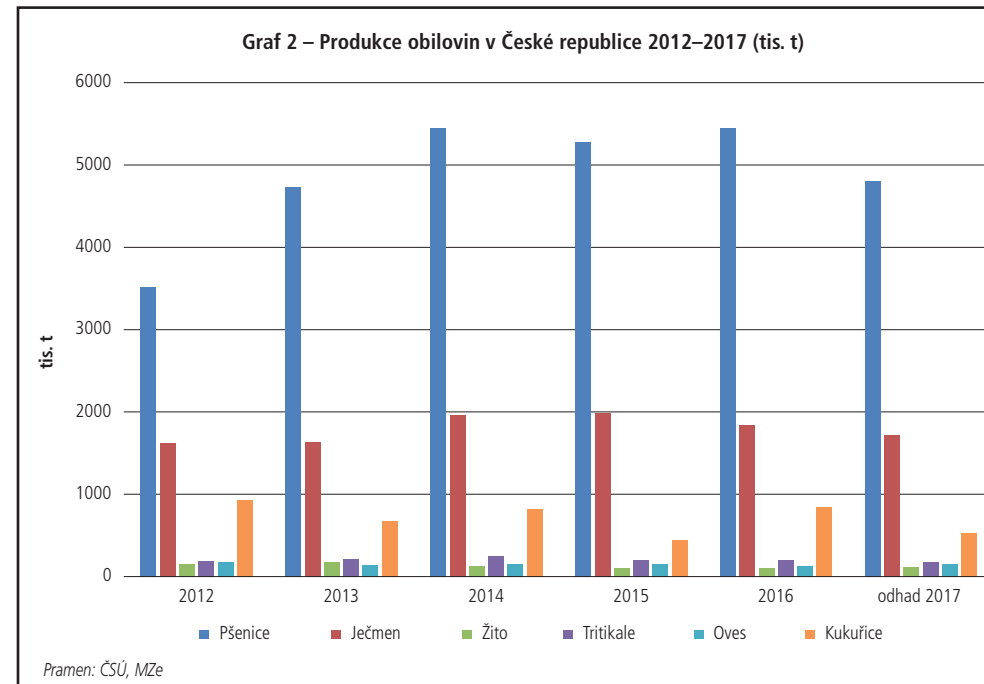
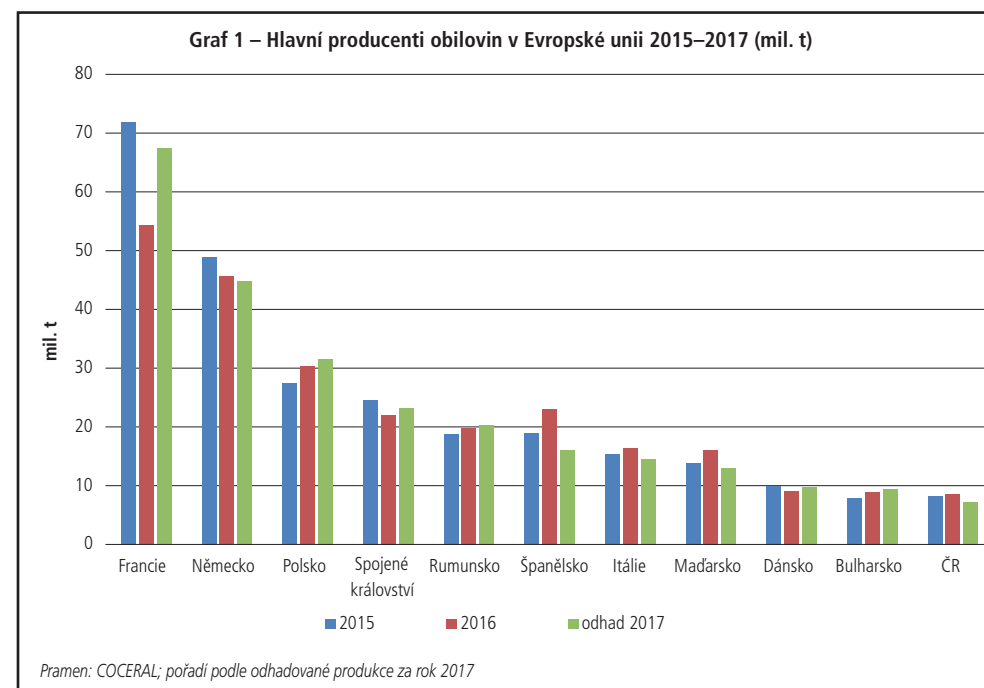
Obiloviny ve světě
Celková světová produkce obilovin včetně rýže v marketingovém roce 2016/2017 dosáhla 2316,5 mil. t. Světově nejvýznamnější obilovinou je v objemovém vyjádření kukuřice, které se v roce 2016 skládilo 1075,3 mil. t (meziročně o 10,6 % více) a podíl se tak cca 40 % na globální obilnářské produkci. Odhad sklizně za rok 2017 je mírně nižší, a to 1038,8 mil. t. Světová sklizeň pšenice dosáhla v minulém roce úrovně 754,1 mil. t (meziročně o 2,5 % vyšší), letošní odhad je podobně jako u kukuřice mírně nižší, a to 751,2 mil. t. Produkce rýže jako třetí nejvýznamnější obilovina v roce 2016/2017 činila 487,1 mil. t, odhad pro rok 2017 je rovněž mírně nižší a činí 483,8 mil. t. Mnohem menší význam má ve světovém měřítku ječmen, u něhož se roční produkce pohybuje okolo 140 mil. t. Nejvýznamnějšími producenty kukuřice podle objemu sklizně roku 2016 zůstaly stejně jako v předchozím roce USA, Čína, Brazílie a Evropská unie. Největší objem pšenice vyprodukovala EU, Čína, Indie, Rusko a USA. Hlavními světovými producenty rýže zůstávají Čína a Indie, s velkým odstupem pak Indonésie, Bangladéš a Vietnam. Největším producentem ječmene je EU, s velkým odstupem následuje Rusko, Ukrajina a Austrálie.

V marketingovém roce 2016/2017 světová produkce hlavních obilovin mírně převyšovala jejich spotřebu, která činila 2247,9 mil. t a byla meziročně vyšší o 3,9 %. Objem světového obchodu vzrostl meziročně o 3,2 % na 368,3 mil. t, pro aktuální rok je odhadován jeho růst cca o 10 mil. t. Celkový objem světových zásob hlavních obilovin meziročně opět vzrostl, a to na 621,8 mil. t s nejvyšším nárůstem v Číně. Pro letošní rok se předpokládá obdobný vývoj s mírným deficitem u kukuřice (odhad Foreign Agricultural Service USDA, říjen 2017).

Obiloviny v Evropské unii

Pěstební plocha obilovin v Evropské unii v marketingovém roce 2016/2017 dosáhla 56,9 mil. ha a odpovídala téměř shodně výměře, na niž byly sklizeny obiloviny v předchozím roce (o 0,5 % větší).

(Pokračování na str. 45)

Nejdůležitějšími obilninami v EU jako celku zůstávají pšenice setá, kukuřice a ječmen. Největší sklizňovou plochu obilnin v roce 2016 vykázala Francie, dále Polsko, Německo, Španělsko a Rumunsko, ČR zaujímá s výměrou 1,4 mil. ha mezi zeměmi EU 10. místo. Pro rok 2017/2018 se předpokládá téměř shodná výměra sklizňové plochy ve výši 56,0 mil. ha (odhad COCERAL1, říjen 2017).

Celková produkce obilovin v členských státech EU dosáhla v roce 2016 objemu 298,5 mil. t a byla tak o 3,8 % nižší než v předchozím roce. Největšími producenty obilovin jsou, podobně jako v předchozích letech, Francie, Německo, Polsko, Spojené království, Rumunsko a Španělsko. Odhad sklizně letošního roku činí 298,4 mil. t. ČR zaujímá svým objemem výroby 7,2 mil. t obilného zrna podíl 2,4 % na celkové produkci obilovin, v loňském roce to bylo 2,6 %.

Evropská unie je významným světovým exportérem obilovin, především pšenice a ječmene. V případě pšenice v roce 2016/2017 činil objem exportu EU 27,3 mil. t, avšak Rusko tak díky vyššímu exportu mírně předstihlo EU na pozici největšího světového exportéra. Odhadovaná výše exportu za aktuální rok činí 28,5 mil. t. Ječmene bylo v roce 2016/2017 vyvezeno 5,4 mil. t, což představuje výrazný meziroční pokles 37,5 % (Ukrajina vyvezla mírně více), přesto však patří EU dlouhodobě k nejvyšším světovým hráčům. Odhad pro rok 2017/2018 činí 6,2 mil. t. Většina exportu pšenice a ječmene ze země EU směřuje na trhy Blízkého východu a severní Afriky.

Naopak v případě zrnové kukuřice představuje EU, vedle Japonska a Mexika, významný trh pro dovoz zrnové kukuřice. V roce 2016/2017 bylo na trhy EU dovezeno 14,8 mil. t kukuřičného zrna, odhad na aktuální rok hovoří o rekordní hodnotě 16,0 mil. t.

Obiloviny v České republice

Z celkové sklizňové plochy obilnin v ČR v roce 2016, tj. 1359,0 tis. ha (proti předchozímu roku menší o 2,2 %), zaujímaly největší podíl pšenice (839,7 tis. ha, tj. 61,8 % celkové plochy) a ječmen (325,7 tis. ha, 24,0 %). Třetí nejvýznamnější obilninou byla kukuřice na zrna s výměrou 86,4 tis. ha, podílející se 6,3 % na celkové ploše obilnin.

Osevní plocha obilnin celkem se v dlouhodobém horizontu zmenšuje. Při stagnaci osevní plochy pšenice dochází k úbytku ploch ječmene, přičemž oves a zejména žito lze již považovat za minoritní druhy obilnin. Podle odhadu ČSÚ k 15. září 2017 se meziročně celková výměra obilnin téměř nezměnila a činila 1346,0 tis. ha s podílem pšenice 61,7 %.

Produkce obilovin, sklizených v ČR v roce 2016, dosáhla vysoké hodnoty 8596,4 tis. t, což proti předchozímu roku představuje nárůst o 5,0 % a tento výsledek lze hodnotit jako výsoce nadprůměrný. Na celkové produkci se nejvyšším objemem podílela pšenice, a to 5454,6 tis. t (tj. 63,4 %), ječmene bylo sklizeno 1845,3 tis. t a zrnové kukuřice 845,8 tis. t.

Pro letošní rok se odhaduje sklizeň obilovin v ČR ve výši 7274 tis. t, což představuje meziroční pokles o 15,2 %. Při ploše téměř shodné s předchozím rokem je to v důsledku nižšího výnosu 5,40 t/ha proti 6,22 t/ha v předchozím roce a odhadovaného výrazného poklesu produkce kukuřice na zrna.

Bilance výroby a spotřeby obilovin je dlouhodobě při stagnaci domácí spotřeby výsoce aktivní. Především pšenice a ječmen, a již pro potravinářské či krmné účely, se uplatňují zejména na okolních trzích země Evropské unie, vývoz mimo prostředí EU je možno hodnotit jako zanedbatelný. Dovoz obilovin do ČR (kromě rýže) má ve srovnání s vývozem okrajový význam. Míra soběstačnosti, tj. poměr domácí produkce vůči spotřebě, dosahuje u hlavních obilovin každoročně výše nad 100 %.

Ceny zemědělských výrobců hlavních obilovin v ČR během roku 2015 většinou v důsledku vyrovnané spotřeby stagnovaly, případně mírně poklesly. Výjimkou byla cena kukuřičného zrna, jejíž pohyb směrem vzhůru byl podněcen zvýšením poptávkou v důsledku výrazného propadu produkce. V průběhu roku 2016 došlo k dalšímu poklesu cen většiny sledovaných obilovin, v roce 2017 dochází k jejich stagnaci až mírnému růstu.

Řepka

Celková světová produkce hlavních druhů olejnin v marketingovém roce 2016/2017 dosáhla rekordních 573,0 mil. t, což představuje nárůst o 10,0 % proti sklizni předchozího roku. Sklizeň řepkového semene dosáhla 70,4 mil. t a řepka tak potvrdila pozici druhé nejdůležitější světové olejliny (po sóje) s podílem 12,2 % na světové produkci. Odhad produkce v aktuálním roce podle USDA činí 71,9 mil. t.

EU je s 20,5 mil. t daleka největším globálním producentem řepky, následovaná Kanadou (19,6 mil. t) a Čínou (13,5 mil. t). I přes vysokou domácí produkci dovezly v roce 2016/2017 nejvíce řepkového semene země EU (celkem 4,7 mil. t), Čína (4,1 mil. t) a Japonsko (2,5 mil. t). V exportu je dominantním světovým hráčem Kanada s objemem 11,1 mil. t. Obdobný vývoj na světovém trhu je očekáván i v tomto roce (USDA, říjen 2017).

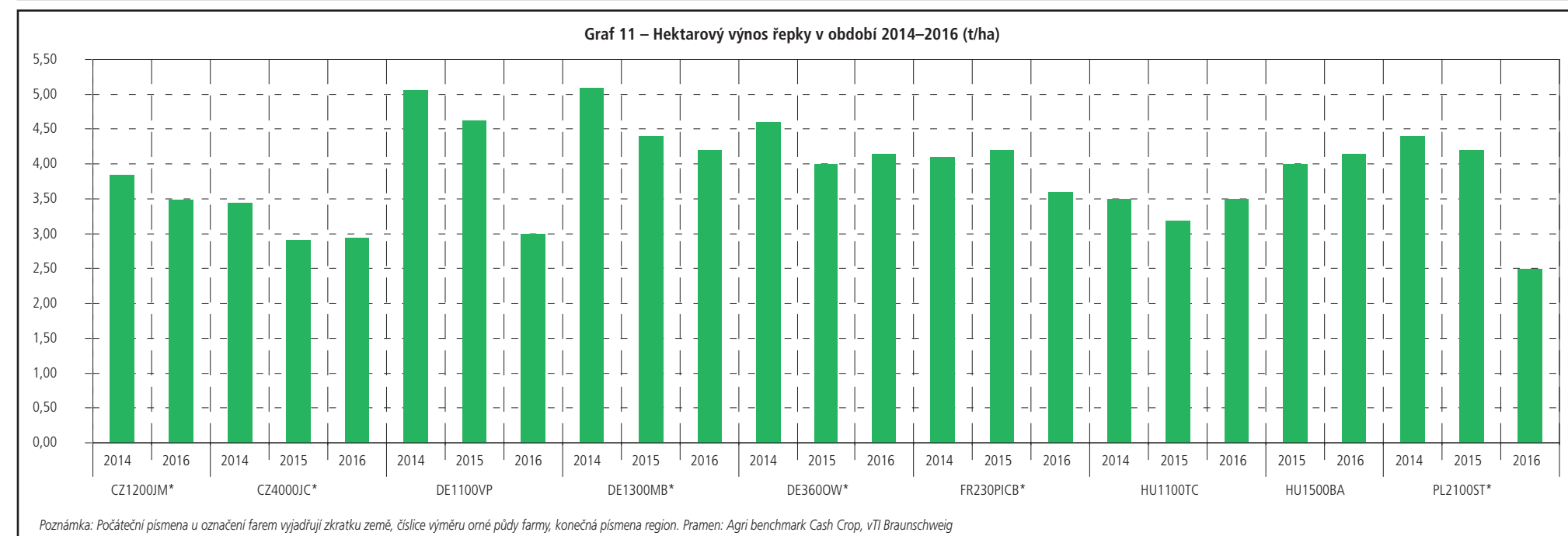
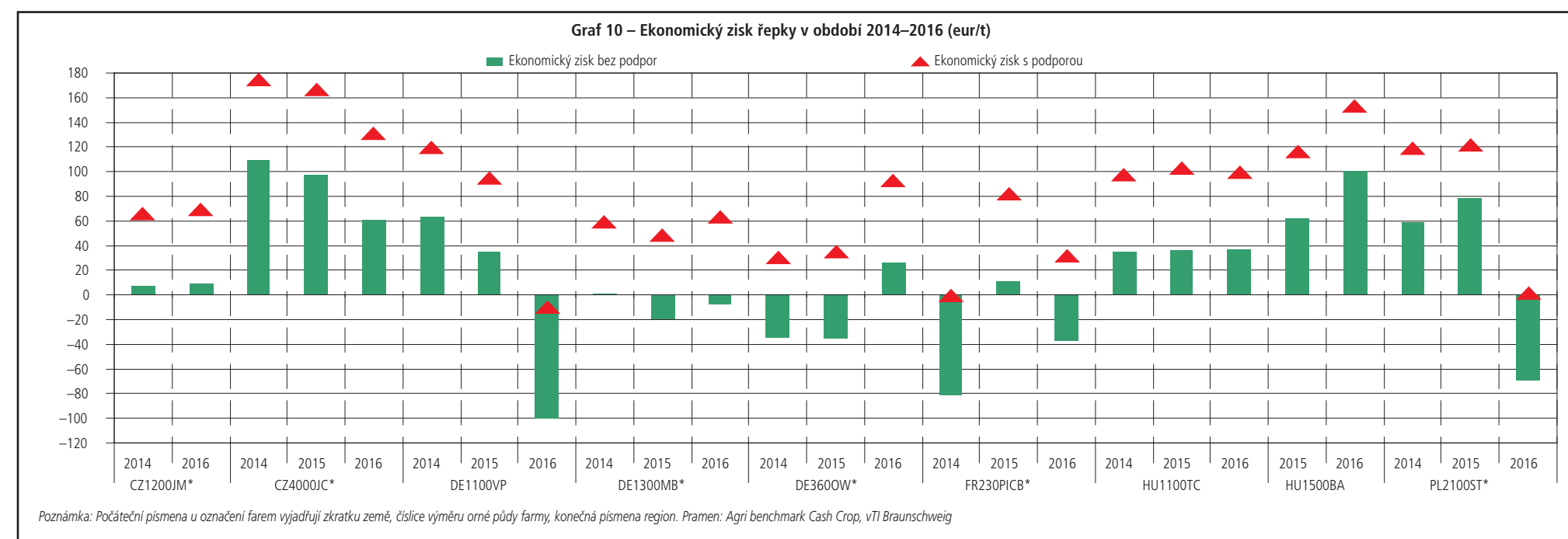
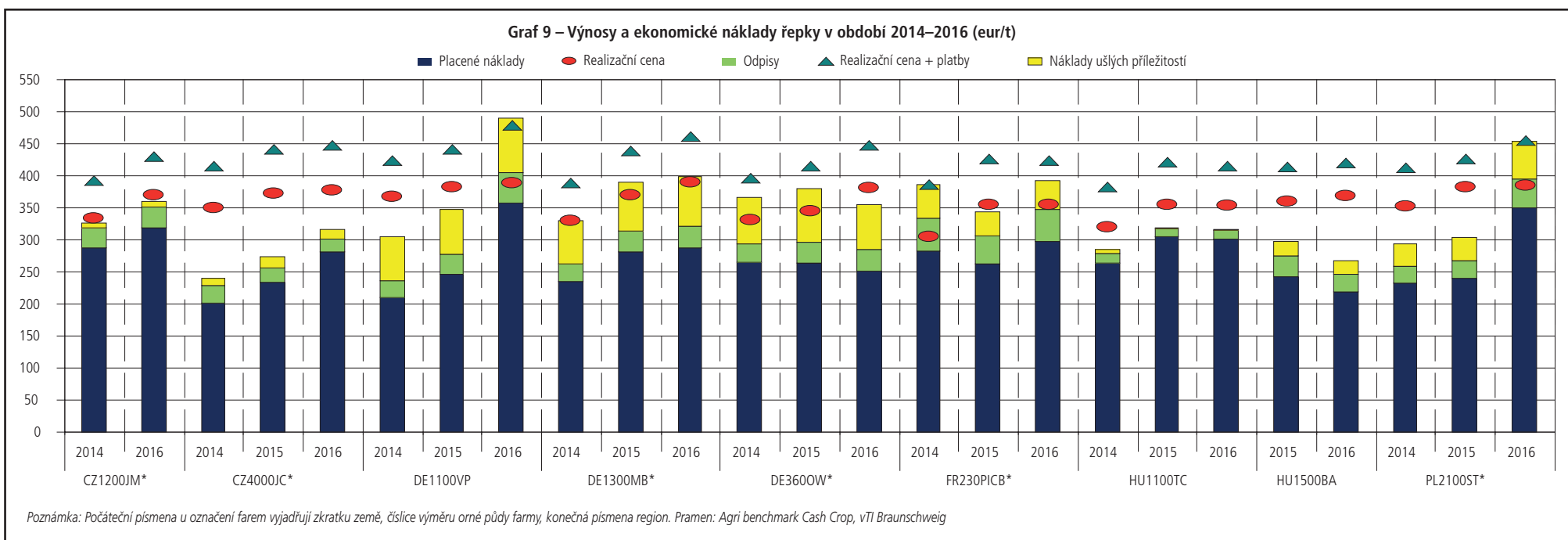
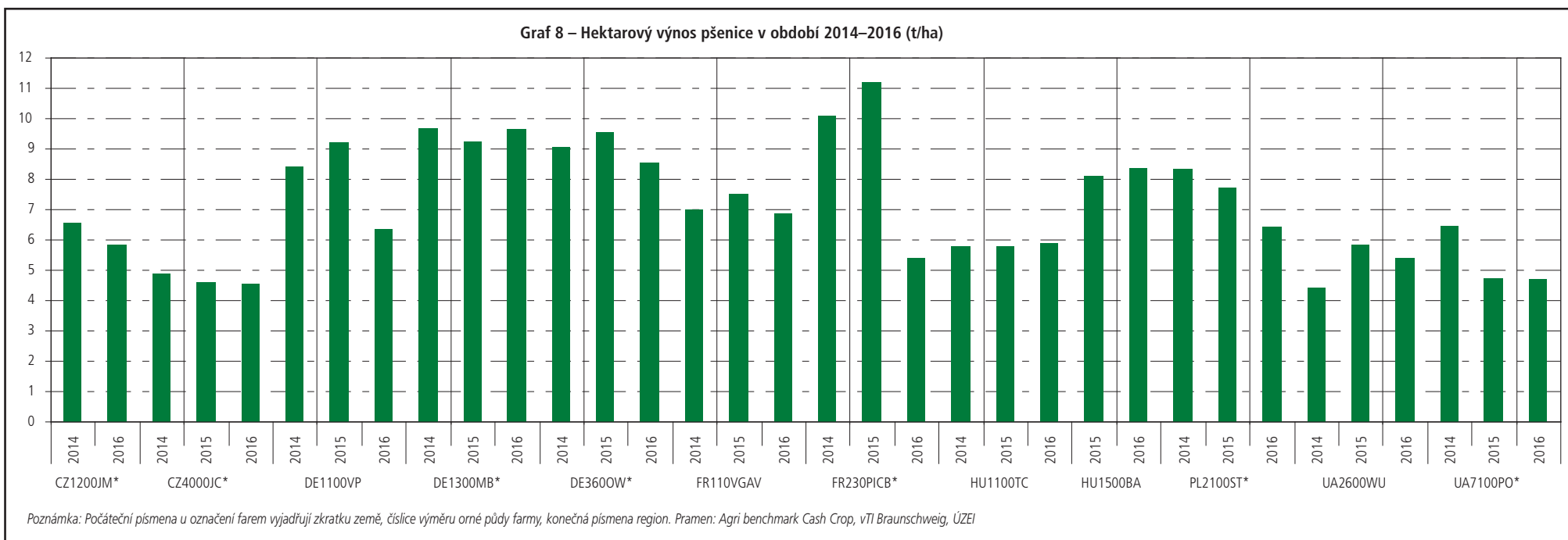
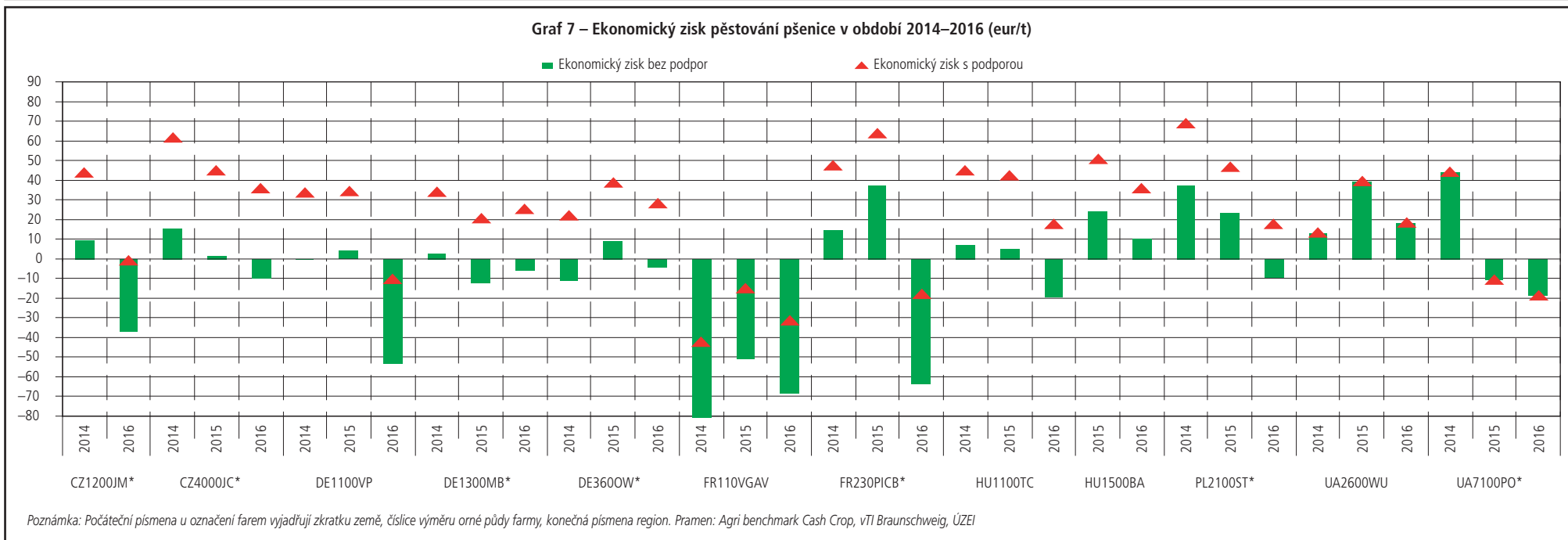
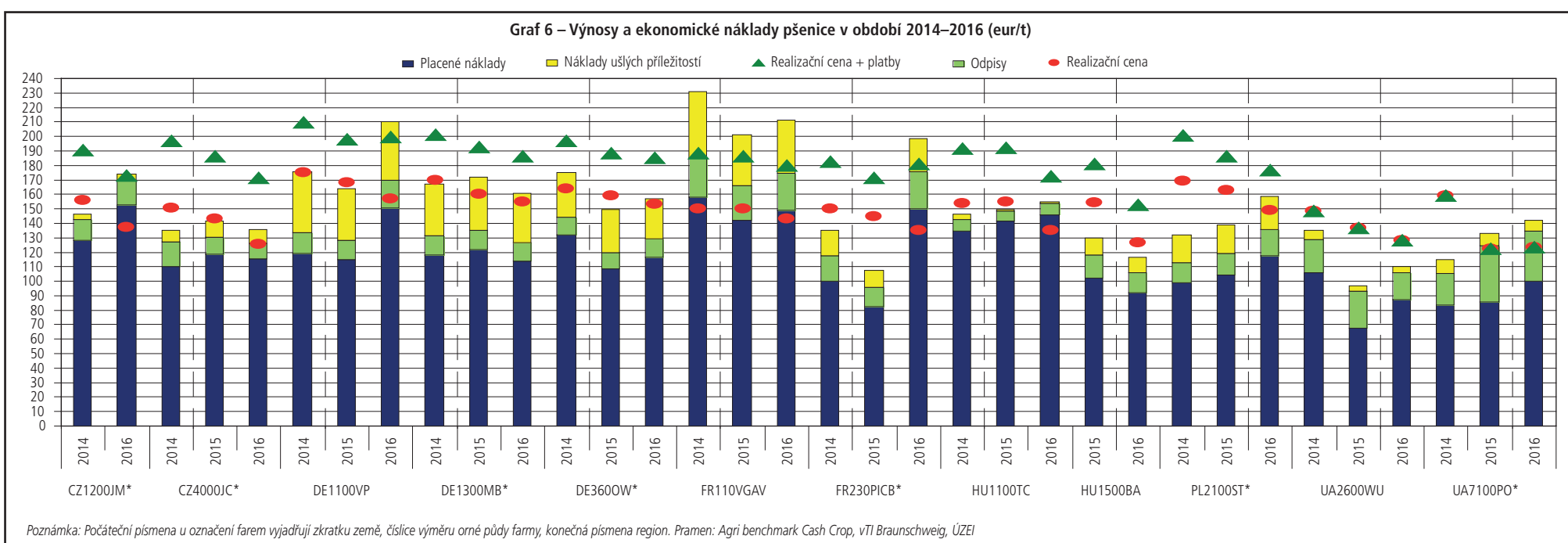
Produkční plocha řepky, nejdůležitější olejliny v EU, se meziročně téměř nezměnila a činila 6,4 mil. ha. Při průměrném výnosu 3,16 t/ha se dosažená produkce řepkového semene meziročně snížila na 20,5 mil. t (o 6,0 %). Podíl řepky na celkové produkci hlavních olejnin v EU v marketingovém roce 2016/2017 činil 66,0 %. Nejvýznamnějšími producenty řepkového semene v EU jsou Francie, Německo, Polsko, Spojené království a Rumunsko. Česká republika zaujímá objemem 1,3 mil. t mezi členskými zeměmi šesté místo s podílem 6,6 % na celkové produkci EU.

Řepka olejná se v marketingovém roce 2016/2017 skládala v ČR z produkční plochy 393,0 tis. ha, meziroční růst o 7,3 %. Objem produkce řepky ve srovnání s předchozím rokem vzrostl o 8,2 % na 1359,1 tis. t při průměrném výnosu 3,46 t/ha, neapř. vyšším než v roce 2015. Podíl řepkového semene na celkové produkci olejnin v ČR dosáhl 92,1 %.

Odhad sklizně řepkového semene za rok 2017 činí podle ČSÚ 1142 tis. t při téměř nezměněné výměře plochy 394,0 tis. ha. Pokles produkce o 16,0 % nastal v důsledku nízkého průměrného výnosu 2,90 t/ha. Nejvyšší produkce byla zaznamenána v roce 2014 1537,3 tis. tun. Produkce řepkového semene opakovaně plně pokrývá domácí spotřebu, přičemž je míra soběstačnosti v posledních letech odhadována cca na 125 %. Řepka je z ČR vyvážena především na sousední trhy země Evropské unie.

Průměrná cena zemědělských výrobců řepkového semene v ČR během roku 2016 vzrostla v souvislosti s vyšší poptávkou v EU. Průměrná CZV za rok 2016 byla s hodnotou 10 128 Kč/t o 2,7 % meziročně vyšší. CZV dále rostla i během roku 2017, kdy dosáhla v květnu dlouhodobého maxima 11 348 Kč/t. Následně s vyrovnáním nabídky zejména v západní Evropě došlo k jejímu prudkému pádu, poslední hodnota ze září 2017 činila 10 102 Kč/t.

(Dokončení na str. 47)

(Dokončení ze str. 45)

Porovnání ekonomiky pěstování pšenice ozimé a řepky ozimé ve vybraných zemích EU

Náklady a výnosy pšenice ozimé
 Porovnání ekonomiky pěstování pšenice vycházející z ekonomických nákladů, výnosů, podpor v letech 2014–2016 je uvedeno v grafu 6. Ekonomické náklady představují skutečné vynaložené náklady na produkci (např. náklady na nakoupená osiva, hnojiva, prostředky ochrany rostlin, nákladů na mechanizaci, včetně mezd, nájemného za pozemky), odpisy a náklady ušlé příležitosti kalkulované ve výši obětovaných výnosů z půdy, práce a kapitálu (v případě využití vlastní půdy, práce rodinných příslušníků či vlastního kapitálu). Nejvyšší ekonomické náklady v rozmezí 160–210 €/t byly v roce 2016 zaznamenány u francouzských a německých typických farem, v předchozích letech byly ekonomické náklady ve srovnání s ostatními zeměmi také vyšší. Na farmách České republiky se ekonomické náklady pohybovaly do roku 2015 v rozmezí 135–146 €/t, avšak v roce 2016 vzrostly náklady v menší české farmě na 174 €/t, hlavními příčinami byl růst nákladů na pesticidy, pracovních nákladů a současný pokles výnosu.

Hlavní složkou ekonomických nákladů představují placené náklady, které byly ve sledovaném období nejnižší na Ukrajině (67–100 €/t), v Polsku (99,22–104,31 €/t) a v maďarské farmě HU1500BA (92–102 €/t). Naopak jedny z nejvyšších placených nákladů na tunu produkce byly zjištěny na české farmě CZ1200JM (128–153 €/t), dále na farmě HU1100TC v Maďarsku (135–146 €/t) a ve francouzské farmě FR110GAV (150–158 €/t). Vyšší placené náklady byly na těchto farmách především z důvodu vyšších vstupů hnojiv, vyššího využití herbicidů a fungicidů, vyšších nákladů na stroje, častějšího využití externích služeb, v případě českých farem také vyššího podílu placené práce.

Další sledovanou položkou jsou odpisy, které byly v rámci evropských zemí nejvyšší na francouzských a ukrajinských typických farmách. Nejnižší odpisy byly zjištěny na typické maďarské farmě HU1100TC (kolem 8 €/t pšenice). V České republice činily odpisy v průměru 13–15 €/t pšenice, což odpovídá průměrným odpisům vybraných typických farem v Evropě.

Nevyšší variabilitou bylo dosaženo v nákladech ušlých příležitostí, které jsou součástí ekonomických nákladů, a jež ovlivňují výsledný ekonomický zisk. Jedná se o náklady ušlé příležitosti při hospodaření na vlastní půdě, využití vlastního kapitálu a práce farmáře a rodinných příslušníků, která není placená přímo. Nejvyšší náklady ušlých příležitostí vykazovaly německé a francouzské typické farmy, které ve srovnání s ostatními farmami, využívaly podstatně větší měrou práci rodinných příslušníků a hospodařily z větší části na vlastní půdě. Naopak v typických českých, maďarských a ukrajinských farmách dosahovaly náklady ušlých příležitostí spíše nižších hodnot, jelikož tyto farmy využívaly hlavně najatou práci a hospodařily převážně na najaté půdě.

Vývoj realizačních cen v jednotlivých zemích naznačuje, že od roku 2014 ceny ve všech sledovaných typických farmách klesaly. Nejlepšího zpenění produkce dosahovaly pravidelně typické farmy v Německu a Polsku, např. v roce 2016 dosahovala realizační cena 150–157 €/t, kdežto v Česku to bylo 125–137 €/t a ve Francii, Polsku, Maďarsku a Ukrajině obdobně 123–143 €/t. S výjimkou Ukrajiny byly ve všech ostatních zemích vyplácené podpory, které významně ovlivňovaly ekonomiku výroby. Srovnatelné podpory na 1 t produkce byly zjištěny v České republice, Německu, Francii, Maďarsku, které v roce 2016 dosahovaly 31 až 46 €/t. Nejnižší podpory vykazovala typická farma Polska, ve které podpory v roce 2016 dosahovaly 27,5 €/t.

U všech evropských farem celkové tržby včetně podpor stály ve všech letech k pokrytí ekonomických nákladů a vykazovaly zisk. Výjimkou byla francouzská farma FR110GAV, ukrajinská farma a v roce 2016 menší česká a německá farma. Pokud by podpory nebyly zahrnuty, ekonomický zisk by evidovala většina evropských farem v letech 2014 a 2015. Avšak v roce 2016 vlivem poklesu cen a také hektarových výnosů se ekonomika například sledovanými zeměmi zhoršila, zisk bez podpor by vykazovala pouze ukrajinská a maďarská typická farma. Ukrajinské farmy podpory nevykazují, přesto jsou schopny dosáhnout srovnatelných výsledků s typickými farmami EU.

Pokud bychom vyjádřili tzv. účetní zisk, tj. náklady by obsahovaly pouze placené náklady, tj. bez nákladů ušlých příležitostí za využití vlastní půdy, práce a kapitálu, dosahovaly by německé, francouzské a polské typické farmy výrazně lepší výsledky. Bez podpor by tyto typické farmy s výjimkou francouzských farem dosáhly účetního zisku. Po započtení podpor by pak účetní zisk vykazovaly ve všech letech všechny sledované typické farmy, s výjimkou ukrajinské UA7100PO v letech 2015 a 2016.

Ekonomický výsledek je v rostlinné výrobě nejistý do uskladnění úrody, jelikož je do značné míry ovlivňován přírodními vlivy, a proto není vždy zaručeno, že i přes použití špičkové technologie, dobré předplodiny, dostatečného zásobení živinami bude dosažen vysoký hektarový výnos. V roce 2016 hektarové výnosy ve většině zeměpisných oblastí (bez jednotlivých zeměpisných oblastí) jsou výsledky více srovnatelné, většina typických farem dosahuje nákladů kolem 300 €/t (graf 9). Vyšší náklady byly zjištěny v roce 2016 u menší české farmy, u německé farmy DE1100VP a u polské farmy, kdy placené náklady vč. odpisů dosahovaly 350–400 €/t. Nejvyšší odpisy vykazovaly v roce 2016 francouzská, německá a polská typická farma (46–50 €/t). Naopak nejnižší hodnota odpisů byla vykazována na farmě v Maďarsku (12–15 €/t). Na českých typických farmách dosahovaly odpisy 20–27 €/t.

Ve struktuře nákladů byly pozorovány mezi farmami východními a západními rozdíly. Zatímco v českých, maďarských a polských farmách představovaly náklady na hnojiva a prostředky ochrany rostlin 30–42 % z celkových nákladů, v německých a francouzských to bylo 20–29 %. Naopak francouzské a německé farmy vykazovaly 12–22 % z celkových nákladů na pachtovním a 11–20 % nákladů ušlých příležitostí, zatímco v českých farmách to bylo v souhrnu do 10 % a na polské a maďarských farmách kolem 20 %.

Realizační cena nestačila vždy na pokrytí ekonomických nákladů. Především typické farmy Německa a Francie vykazovaly bez podpor ztrátu, naopak české, maďarské a polské typické farmy dosahovaly zisku ve všech letech (graf 10). Skutečnost rozdílných zisků byla způsobena především podstatně vyššími náklady vynaloženými na hektar při srovnatelných hektarových výnosech. Po započtení podpor dosáhly ekonomického zisku i typické farmy Německa a Francie (s výjimkou jedné německé farmy v roce 2016 a francouzské v roce 2014), české, maďarské a polské typické farmy zisk po započtení podpor ještě navýšily.

Pokud bychom neuvažovali s oportunitními náklady za využití vlastní půdy, práce a kapitálu a vyjádřili tzv. účetní zisk, dosahovaly by německé a francouzské typické farmy výrazně lepší výsledky než v případě ekonomického zisku. Bez podpor by dosáhly účetního zisku (mimo farmu DE1100VP v roce 2016). Po započtení podpor by pak účetní zisk ještě vzrostl a zisk by vykazovaly ve všech letech všechny sledované typické farmy.

S výjimkou maďarských typických farem byl na všech ostatních farmách pozorován meziroční pokles hektarových výnosů. V Německu a Francii se průměrné výnosy pohybovaly většinou nad 4 t/ha. V Polsku byl zjištěn s výjimkou roku 2016 hektarový výnos srovnatelný s Německem a Francií. Naopak v průměru nejnižší hektarový výnos byl v letech 2015 a 2016 pozorován na větší typické farmě v České republice CZ4000JC, méně než 3 t/ha (graf 11).